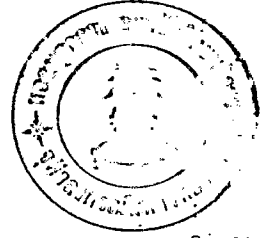

ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน

ในการศึกษารั้ครั้งนี้ได้เลือกหมู่บ้านชนบท ๓ แห่ง จาก ๓ อำเภอ ในจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านสภาพภูมิประเทศ ตลอดจนลักษณะแบบแผนของการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ควย เพื่อที่จะได้เห็นสภาพภูมิศาสตร์ของภูมิภาคนี้ จะได้อกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพ ของจังหวัดชลบุรีโดยสังเขป

จังหวัดชลบุรี จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญมากที่สุดจังหวัดหนึ่งในภาค ตะวันออก นอกจากจะมีชายฝั่งทะเลที่ยาวไปตลอดจรดเขตจังหวัดระยองแล้ว ลักษณะชายฝั่ง ฝั่งมหคยังอยู่ในส่วนที่เป็นอ่าวไทย ฝั่งตะวันออกทั้งหมดอีกควย จังหวัดชลบุรีมีอาณาเขตติดต่อ จังหวัดฉะเชิง เทราในทิศเหนือและจังหวัดระยองในทิศตะวันออกเฉียงใต้ จากลักษณะทาง ภูมิศาสตร์ ภาคเหนือของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งกินอาณาเขตตอนเหนือของจังหวัดสามอำเภอ คือ พนัสนิม พานทอง และบ้านบึง บริเวณเหล่านี้เป็นแหล่งปลูกข้าวของจังหวัด โดยเฉพาะใน อำเภอพานทองและพนัสนิม ส่วนทางทิศตะวันออกและทิศใต้มีลักษณะเป็นที่ดอน ส่วนใหญ่มีที่ รียบสลับบ้าง เล็กน้อย บริเวณดังกล่าวนี้มีภูเขาและเทือกเขาเป็นบางตอน ที่คินเหมาะแก่การ ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง และอ้อย บริเวณที่ลึกเข้าไปจรดเขตจังหวัดฉะเชิง เทรา ระยอง นั้น เคิมเป็นป่าสงวนมีผู้นุกรุกบุกเบิกที่คินเข้าไปเพื่อทำไร่มันและอ้อย ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของ จังหวัดดังกล่าวจึง เป็นแหล่งที่มีทรัพยากรสูงทั้งทางทะเล เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม

จังหวัดชลบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น ๗ อำเภอ คือ

๑. อำเภอเมือง ตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลห่างจากกรุงเทพฯ ๕๖ กิโลเมตร เป็น ศูนย์กลางการอุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์ทะเลและเศรษฐกิจการเกษตร การค้าส่งและค้าปลีก
๒. อำเภอพานทอง ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองไปทางทิศตะวันออกประมาณ ๑๖ กิโลเมตร พื้นที่ทั้งหมดได้ไร้ทำนาเป็นส่วนใหญ่ มีอุตสาหกรรมทำอิฐ โรงสี และการเลี้ยง สัตว์ปีก

๓. อำเภอพนสนธิคม เป็นอำเภอที่มีอาณาบริเวณกว้างขวางมากที่สุด ห่างจากอำเภอเมืองไปทางทิศตะวันออก (เส้นทางเดียวกันกับทางไปอำเภอพานทอง) ๒๒ กิโลเมตร เป็นอำเภอเดียวที่เป็นเขตเทศบาล นอกจากอำเภอเมือง มีพื้นที่เหมาะแก่การทำนาในคอนเท็นของอำเภอ นอกจากนี้ลักษณะที่ดินบางตอนเหมาะแก่การทำไร่ควย

๔. อำเภอบ้านบึง เป็นอำเภอใหญ่ที่สองรองจากอำเภอพนสนธิคม ตั้งห่างจากอำเภอเมืองไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้จากอำเภอเมือง ลักษณะของพื้นที่มีที่ค่อนข้างสูงในสามของทั้งหมด ซึ่งเหมาะแก่การทำไร่มันสำปะหลังและอ้อย เป็นอำเภอเดียวที่มีโรงงานน้ำตาลมากที่สุด ลักษณะการถือครองที่ดินโดยเฉพาะที่เป็นไร่มันและอ้อย ส่วนใหญ่เป็นของเศรษฐีที่ดินไม่กี่คน เกษตรกรที่ทำกินมีลักษณะเป็นเพียงลูกไร่เท่านั้น

๕. อำเภอศรีราชา เป็นอำเภอที่ตั้งบนชายฝั่งทะเลห่างจากอำเภอเมืองไปทางใต้ประมาณ ๒๕ กิโลเมตร เป็นอำเภอที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมาก ทั้งอุตสาหกรรมทางการเกษตร และอุตสาหกรรมหนัก พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การทำไร่ และอุตสาหกรรมจากทะเล

๖. อำเภอบางละมุง ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอศรีราชาไปทางทิศใต้ ตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลเช่นกัน เนื้อที่ส่วนใหญ่เป็นไร่มันสำปะหลังและอ้อย เป็นอำเภอที่มีการปลูกมะพร้าวมากที่สุด และเป็นอำเภอที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากอำเภอหนึ่ง คือ สถานตากอากาศพัทยา

๗. อำเภอสัตหีบ เป็นอำเภอชายทะเลอยู่ใต้สุดของจังหวัด เนื้อที่เกือบทั้งหมดเป็นของกองทัพเรือและกองทัพอากาศ ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกมีจำกัด เป็นอำเภอเดียวที่สงวนไว้เพื่อเป็นเขตทหาร เพราะมีสภาพเหมาะสำหรับเป็นท่าเรือน้ำลึกและมียุทธภูมิที่ดีทางทะเล

ลักษณะทั่วไปของประชากรจังหวัดชลบุรี

ชลบุรี เป็นจังหวัดเก่าแก่ เกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเดิมเป็นเมืองขึ้นศรี มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองชลบุรีเริ่มมีบทบาทมากขึ้น กล่าวคือ โดยที่เป็นเมืองชายทะเล และเป็นเมืองที่อยู่ระหว่างกึ่งกลางเส้นทางคมนาคมไปจังหวัดภาคตะวันออกจึง เป็นเมืองผ่านที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันมาก

กลุ่มชาติพันธุ์

จีน มีคนจีนอพยพเข้ามาอาศัยในชลบุรีตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ โดยเรือสำเภา คนจีนที่อพยพเขามารุ่นแรกๆ เป็นชายส่วนมาก ไม่อยากนำผู้หญิงมาด้วยเพราะระยะทางไกล และลำบาก ภายหลังที่ได้อาศัยในเมืองไทยนานพอเข้าใจวัฒนธรรมและภาษาจึงมีการแต่งงาน กับคนไทย การผสมกลมกลืนระหว่างเชื้อชาติจึงมีมากขึ้น การอพยพของคนจีนที่เขามามีเรื่อยๆ จนถึงในสมัยรัชกาลที่ ๕ การเข้ามาของคนจีนครั้งนั้น ได้นำวิธีการทำน้ำตาลทรายแดง และ วิธีการปลูกอ้อยเข้ามาด้วยจึงมีการอพยพเข้าไปทำไร่บุกเบิกที่ดินในท้องที่อำเภอต่าง ๆ

กลุ่มคนจีนบางพวกที่อาศัยในเมืองก็ทำการค้าขายหรือที่อยู่ชายทะเลก็จะประกอบ อาชีพประมง ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามามาจากทางตอนใต้ของแผ่นดินใหญ่เป็นชาวจีน พูดภาษาแต้จิ๋ว จากเมืองซัวเถา จึงมีความคุ้นเคยกับทะเลและการเพาะปลูก การรวมกลุ่ม ของคนจีนในจังหวัดชลบุรี เป็นรูปสมาคมตามภาษาพูด เช่น สมาคมไหหลำ สมาคมกวางตุ้ง สมาคมแต้จิ๋ว เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการรวมในรูปแบบปณิกสมาคม การจัดการ เกี่ยวกับที่ ผังศพ ฮวงซุ้ย

มุสลิม อพยพมาจากจังหวัดอยุธยา มีนบุรี หนองจอก เข้ามายู่ในอำเภอต่าง ๆ คือ อำเภอเมือง อำเภอศรีราชา อำเภอพนัสนิคม อำเภอบางละมุง อาชีพของชาวมุสลิมคือ ทำสวนผลไม้และทำไร่มันสำปะหลัง เป็นกลุ่มทางเชื้อชาติที่เหนียวแน่น การอยู่อาศัยมักจะแยก ตัวเองออกจากชุมชนภายนอก มีสัญลักษณ์ชุมชนอิสลาม คือ มีสุเหร่าในหมู่บ้านที่มีกลุ่มมุสลิม การแต่งงานของกลุ่มมุสลิมเป็นการแต่งงานภายในกลุ่มที่นับถือศาสนาเดียวกัน ไม่มีการกลมกลืน ทางเชื้อชาติอย่างเห็นได้ชัด ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนอย่างมั่นคง

ลาว กลุ่มลาวที่อพยพเข้ามาเป็นเชื้อสายลาวเวียงหรือลาวเวียงจันทน์ สมัย รัตนโกสินทร์ ได้อพยพเข้ามาอาศัยในอำเภอพนัสนิคมและอำเภอบ้านบึงมากที่สุด ลักษณะการดำรงชีวิตของกลุ่มลาวมีเหมือนๆคนไทยทั่วไป ทั้งวัฒนธรรม ประเพณี แต่ที่เห็น ได้ชัดก็คือ ภาษาที่พูด จะคงยังใช้ภาษาลาวพูดกันในกลุ่มเดียวกันอยู่ กลุ่มลาวประกอบอาชีพ ทำนา และทำไร่ นอกจากนั้นยังมีฝีมือในการจักสาน เครื่องใช้ทอหวายและไม้ไผ่

นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวยังมีชนกลุ่มน้อยอื่นๆอีกซึ่ง ไคอพยพเข้ามา ได้แก่ ชาวยุโรป เข้ามาในฐานะพระสงฆ์ทางศาสนาโรมันคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ ชาวอิสานและเขมรที่มาจากจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชาวเขมรจากจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมและเป็นกรรมกรในไร่ บางพวกอพยพมาหึ่งครอบครัว มาอยู่อย่างถาวร ตามฤดูกาลเพาะปลูก

ลักษณะทาง เศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรี

เป็นที่ยอมรับกันในทุกๆไปว่า อาชีพค้าขายกันในประเทศไทยนั้นคนจีนเข้ามามีบทบาทกันมากจนแทบจะเรียกได้ว่า เศรษฐกิจทั้งปวงอยู่ในมือของคนจีน ที่จังหวัดชลบุรีก็เช่นกัน โดยประวัติความเป็นมาของการพัฒนาค้าน้ำตาลต่างๆ เช่น การประมง การค้าปลีกราคาสด ตลอดจนการอุตสาหกรรมอันได้จากผลิตภัณฑ์จากทะเล การทำน้ำตาล มักจะเป็นกิจกรรมของคนจีน เป็นส่วนใหญ่ จากประวัติความเป็นมาของคนจีนที่ได้เข้ามาครั้งแรกคงจะมาเป็นกรรมกรรับจ้างทำงานตามแต่จะมีคนจ้าง ต่อมาภายหลัง ได้นำวิธีการปลูกอ้อยและการทำน้ำตาลเข้ามาด้วย ทำให้มีคนไทยบางคนที่นิยมการทำเกษตรกรรมไคลงมือเพาะปลูกอย่างจริงจังขึ้น เพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบเพื่อทำน้ำตาลทรายแดงและปรากฏต่อมาว่าอาชีพการทำน้ำตาลจากอ้อยได้ตกอยู่ในมือของคนจีนตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๖๔ เป็นต้นมา นับเป็นอุตสาหกรรมประเภทแรกในจังหวัดชลบุรี ซึ่งไคขยายและพัฒนาขึ้นจนกลายเป็นแหล่งน้ำตาลทรายขนาดใหญ่ในปัจจุบัน นอกจากนี้การอุตสาหกรรมประเภทป่าไม้ไคเริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ นับเป็นการทำป่าไม้อย่างจริงจังโดยเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ร่วมกับหลวงอุครภักดีพานิช และห้างกิมเซงหลี ตั้งบริษัทศรีมหาราชาขึ้นเป็นครั้งแรก ทำการชักลากไม้ในเขตกำเภอศรีราชา บ้านบึง เพื่อผลิตไม้แปรรูป ปัจจุบันสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่

เนื่องจากจังหวัดชลบุรีมีท่าเรือหลายแห่งซึ่งสามารถเป็นท่าขนปลาสู่ตลาดกลางปลาไคโดยสะดวก อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากทะเลส่วนใหญ่ไคพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการประมงด้วย ไคมีการใช้เครื่องใช้เครื่องมือที่ทันสมัยขึ้น โดยไคพัฒนาจากการใช้เรือใบ เรือคั้งเกมาเป็นเรืออวนลากเดี่ยว ลากคู่ และมีการออกทะเลไปหาปลาไกลมากขึ้นด้วย

ตลาดแปปลาจังหวัดชลบุรีจึง เป็นตลาดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากทะเลทั้งปลาสดปลาแห้ง ปลาสำหรับเบ็ด และปลาแห้ง ปลาเค็มต่างๆ นับเป็นศูนย์กลางแปปลาขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกแห่งหนึ่ง

สำหรับอุตสาหกรรมสำปะหลังของจังหวัดไค้พัฒนาขึ้นมาและ เริ่มมีบทบาทต่อภาวะเศรษฐกิจจังหวัดชลบุรี เป็นอย่างมาก แต่เดิมไม่ปรากฏว่ามี การปลูกมันอย่าง เป็นสำ เป็นสัน การ เริ่มค้นปลูกมันในภาคนี้เริ่มหลังสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง โดยกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากภาคใต้ ได้นำมา เป็นครั้งแรก โดยเห็นว่าสภาพภูมิประเทศเหมาะสำหรับการปลูกมันคือเป็นดินร่วน ผลผลิตจากมันสามารถแปรสภาพออกเป็น มันเส้น มันเม็ด แป้งมัน รวมทั้งกากมัน นับเป็นสินค้าออกที่สำคัญมากของประเทศ จากศูนย์สถิติการ เกษตรกรอง เศรษฐกิจการ เกษตรพบว่า ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ รายได้ที่ได้จากมันตามราคาขายส่งที่กรุงเทพฯ สูงถึง ๖๖๕๓.๗ ล้านบาท ขณะที่ออยมีราคาสูง ๒๖๖๓.๐ ล้านบาท ตามราคาปรับขึ้นที่โรงงานทั้งหมดทั่วประเทศแถบนี้ จึงมีทั้งการทำนา การทำไร่มันสำปะหลัง และออย

ที่ดินเพื่อการเกษตรกร	ไร่ ๒๕๑๑	ไร่ ๒๕๑๔	ไร่ ๒๕๑๖
ข้าว	๓๗๕,๒๑๕	๓๘๒,๗๕๕	๓๗๓,๓๘๗
มัน	๕๑๔,๔๖๕	๕๔๓,๐๖๐	๕๐๗,๕๐๘
ออย	๔๑๗,๑๐๐	๒๐๐,๔๗๕	๒๕๐,๕๖๓
พืชอื่น ๆ	๔๕๓,๖๔๒	๒๖๗,๗๗๐	๓๖๖,๘๑๖

ที่มา สถิติปี ๒๕๑๑, ๒๕๑๔ และ ๒๕๑๖ กองเศรษฐกิจการ เกษตร กรมส่งเสริมการ เกษตร

จากตารางแสดงพืชผลที่สำคัญทั้ง ๓ อย่างของปี พ.ศ. ๒๕๑๑, ๒๕๑๔ และ ๒๕๑๖ จะเห็นว่าพืชเศรษฐกิจทั้งสามมีการเพาะปลูกในที่ดินขนาดสูง เมื่อเปรียบเทียบกับพืชอื่นๆ ได้แก่ มะพร้าว ผลไม้ ผักรวมกัน

ลักษณะทั่วไปของชุมชน

หมู่บ้านหนองไทร

ชุมชนนี้ประกอบด้วยหมู่บ้านหนองไทรและหนองยาง ในการศึกษาหมู่บ้านทั้งสองก็ เพราะว่าเป็นหมู่บ้านที่อยู่เขตติดต่อกัน เสมือนเป็นชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีจำนวนครัวเรือน ใกล้เคียงกับหมู่บ้านอื่นๆที่เขาไปศึกษา หมู่บ้านหนองไทรและหนองยาง เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในตำบล หมอนนาง อำเภอพนสนิมคม ห่างจากตัวจังหวัดชลบุรีไปทางทิศตะวันออกตามถนนสุขประยูร ระยะ ทาง ๒๒ กิโลเมตร จนถึงตัวอำเภอพนสนิมแล้วแยกไปทางทิศใต้ประมาณ ๑๑ กิโลเมตรตามถนน สายพนสนิม-ทุ่งเหียง การเดินทางเข้าหมู่บ้านนี้สามารถเดินทางด้วยทางบกเพียงอย่างเดียว การคมนาคมเข้าหมู่บ้านสามารถใช้ถนนได้ ๒ สาย คือ พนสนิม-ทุ่งเหียงทางหนึ่ง ถนนสายนี้ จะผ่านหมู่ ๒ (หมู่บ้านหนองยาง) ส่วนถนนสายที่สองคือ ถนนสายโรงน้ำศาลโดยแยกจาก ถนนสายพนสนิม-เกาะโพธิ์ไปทางทิศใต้ ผ่านโรงงานน้ำศาลทราย ไปจนถึงหมู่บ้านหนองไทร ประวัติของหมู่บ้านนี้เดิมเป็นป่าไม้เบญจพรรณ มีคนอพยพเข้ามาแล้วกว่า ๕๐ ปี กลุ่มผู้อพยพเข้า มาครั้งแรกเป็นคนจีน ต่อจากนั้นเป็นคนไทยเชื้อสายลาว ซึ่งอพยพเข้ามาอยู่ในเขตอำเภอพนสนิมคนมาก่อนได้เข้ามาบุกเบิกที่ดินเป็นกลุ่มที่สอง กลุ่มสุดท้ายได้แก่ กลุ่มไทยอิสลาม อพยพมาจาก ตำบลหนองจอก อำเภอเมืองบุรี กรุงเทพมหานคร

ลักษณะสังคมชนบทของหมู่บ้านหนองไทรเป็นชุมชนระดับหมู่บ้าน เช่นเดียวกับลักษณะ ชนบทเกษตรกรรมทั่วไป กล่าวคือ การอยู่ร่วมกันทางสังคม ลักษณะของการจัดตั้งบ้านเรือนเป็น แบบกระจัดกระจาย (Scattered Village) โดยเกษตรกรแต่ละครัวเรือนจะตั้ง บ้านเรือนของตนในที่ดินถือครองไปตามท้องนาท้องไร่ นอกจากนี้แต่ละครอบครัวยังเป็นแหล่งผลิต เบื้องต้น คือมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก เนื่องจากหมู่บ้านทั้งสองตั้งอยู่ระหว่าง ชุมชนระดับอำเภอ คือ ตลาดอำเภอพนสนิมและชุมชนตลาดทุ่งเหียง การติดต่อเชิงเศรษฐกิจ ยังคงอาศัยชุมชนภายในอยู่ โดยเหตุนี้จึงพบว่า ลักษณะชุมชนของหมู่บ้านจึงไม่มีย่านการค้า หรือตลาดหมู่บ้าน นอกจากโรงราน หรือร้านค้าเพียง ๔ ร้านเท่านั้น สินค้าที่จำหน่ายก็เช่นกัน ส่วนใหญ่เป็นข้าวของที่จำเป็น เมื่อชาวบ้านไม่ต้องการที่จะออกไปซื้อของในตลาดอำเภอหรือ ตลาดตำบลทุ่งเหียง

ลักษณะโดยทั่วไปของหมู่บ้านเป็นที่ลุ่ม เป็นส่วนมาก แต่ก็มีที่ค่อนข้างชันไปเป็นหย่อม ๆ จึงเหมาะสำหรับทั้งการปลูกข้าวและปลูกมันสำปะหลัง หมู่บ้านแห่งนี้ไม่มีแหล่งน้ำที่สามารถใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกได้โดยตรง ไร่ที่ ชาวบ้านจึงนิยมขุดบ่อมาคาลเป็นแหล่งน้ำสำหรับกิน และใช้ การเพาะปลูกพืชไร่จึงอาศัยเพียงน้ำฝนนอกจากบางครั้ง ไร่ที่ทำสวนผักจะอาศัยน้ำจากบ่อขุด ซึ่งจะมีน้ำตลอดทั้งปี

โดยลักษณะการตั้งบ้านเรือนอย่างกระจุกกระจายในที่คั่นถือครองของตน แต่ละบ้านจึงอยู่ห่างกันบนเนื้อที่ประมาณ ๕ ไร่ ซึ่งเป็นที่ปลูกบ้านและบริเวณลานบ้าน รอบๆบ้านจะปลูกต้นไม้ไวลอมรอบทั้งพืชสวนครัวและผลไม้ยืนต้น แต่ละบ้านจะมีทางเท้าเดินติดต่อกันโดยตลอด เมื่อมองระยะจากภายนอกจะเห็นเป็นเกาะสี่เหลี่ยมล้อมรอบไปด้วยพองนาและไร่มัน

ลักษณะสำคัญที่ถือว่าหมู่บ้านหนองไทรและหนองยาง เป็นชุมชนเดียวกันก็เพราะมีลักษณะเป็น functional community หรือชุมชนที่มีการหน้าที่ร่วมกัน กล่าวคือ หมู่บ้านทั้งสองจะมีสถานศึกษาหรือโรงเรียนหนองยางเป็นแหล่งกลาง นักเรียนที่มาเรียนโรงเรียนนี้จะมาจากหมู่บ้านทั้งสอง และหมู่บ้านอื่นๆใกล้เคียง สถานที่สองคือ วัด อันเป็นสถานที่ที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจะตั้งอยู่ในหมู่บ้านหนองไทร ชาวบ้านหนองยางจะมาทำบุญร่วมกันในวัดหนองไทร สถานที่ทั้งสองแห่งนี้เป็นสิ่งสำคัญของชาวบ้านมีความผูกพันและเสมือนว่าเป็นสมบัติของชุมชนของตน มิได้มีความรู้สึกแบ่งแยกถึงแม้จะเรียกชื่อสถานที่อยู่แตกต่างกันก็ตาม นอกจากการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านทั้งสองต่างก็อาศัยเส้นทางร่วมกันตั้งแต่มิได้ถนนถาวร สายพนัสนิคม-ทุ่งเตียง หรือถนนสายโรงน้ำคาล

จากประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านตั้งแต่เริ่มเข้ามาบุกเบิกที่ดินเป็นของตนเอง แรกแรกนั้น ทำให้ผู้ที่เข้ามาครั้งแรกสับสนหาคความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นอย่างดี ถึงแม้จะเป็นชั่วอายุรุ่นที่สองหรือสาม เมื่อสืบญาติกันขึ้นมาแล้วมักจะเป็นญาติกันทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มิใช่เชื้อสายจีน ลาว หรือในกลุ่มอิสลามก็ตาม ด้วยเหตุนี้ในฤกษ์เก็บเกี่ยวหรือเพาะปลูก การเอาร่างหรือลงแขกจะมีผู้มาร่วมกันมากๆ รวมทั้งการบุญการกุศลที่มีขึ้นทั้งที่ในหมู่บ้าน ที่วัดหนองไทร หรือที่โรงเรียนหนองยางก็ตาม ต่างก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี

การติดต่อโลกภายนอกของหมู่บ้านหนองไทร

การคมนาคมของหมู่บ้านหนองไทรมีเพียงทางบก หรือถนนอย่างเดียว ทุกบ้านมีถนนเข้าถึงและส่วนใหญ่จะสามารถใช้โคคดตลอดทั้งปี เพื่อขนส่งผลิตผลสู่ตลาด นอกจากนี้การติดต่อภายในสามารถเดินด้วยเท้าโคคตลอด

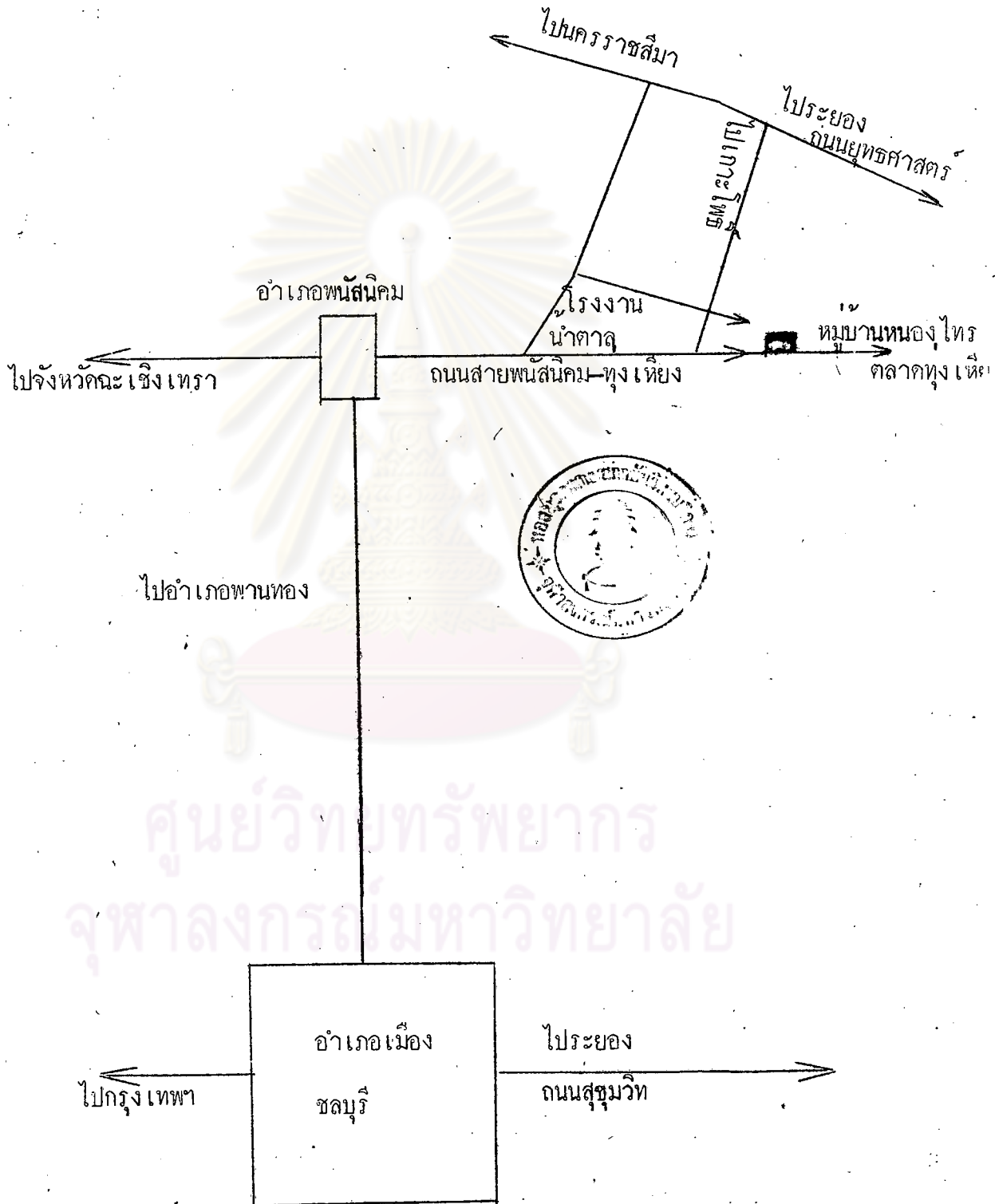
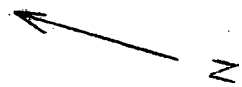
การเดินทางจากจังหวัดชลบุรีหรือจากอำเภอพนัสนิคมสามารถเข้าสู่หมู่บ้านได้สองทางคือ ทางสายแรกไปตามถนนสายสัมปทานของบริษัทศรีทวีป โดยแยกจากถนนสายพนัสนิคมเกาะโพธิ์ไปทางทิศใต้ ถนนสายนี้จะเป็นทางลูกรังตัดตรงผ่านหมู่ ๒ หนองยางไปจนถึงตลาดทุ่งเหียง ซึ่งเป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดของตำบลหมอนาง จากตลาดทุ่งเหียงสามารถเดินทางต่อไปจนถึงถนนสายยุทธศาสตร์ ระยอง-ราชสีมาได้ ถนนสายที่สองเรียกถนนสายโรงน้ำตาล ถนนสายนี้แยกจากถนนสายพนัสนิคม-เกาะโพธิ์ เช่นกัน แต่ทางจากทางแยกถนนสายพนัสนิคม-ทุ่งเหียงประมาณ ๕ กิโลเมตร ถนนสายนี้จะตัดผ่านไร่มัน ไร่อ้อย และผ่านโรงงานน้ำตาลทรายในหมู่ที่ ๕ เดิมเป็นถนนเพื่อใช้ในการขนส่งอ้อย ต่อมาได้พัฒนาจนเป็นทางสาธารณะใช้การโคคตลอดทั้งปี ถนนสายนี้จะตัดผ่านหมู่บ้านหนองไทรหมู่ที่ ๓ และจะออกสู่ถนนสายนครราชสีมา-ระยอง เช่นกัน

การเข้าหมู่บ้านสามารถอาศัยรถประจำทางโคคทั้งสองสาย คือ ถนนสายแรก ซึ่งเป็นถนนสัมปทานของบริษัทศรีทวีป จะมีรถของบริษัทวิ่งรับส่งผู้โดยสารระหว่างตลาดอำเภอพนัสนิคมกับทุ่งเหียง ระยะทาง ๖ กิโลเมตร โดยวิ่งเข้าออกทุกๆ ๒ ชั่วโมง โดยเริ่มตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ น. เป็นต้นไปจนถึง ๑๗.๐๐ น. เป็นเที่ยวสุดท้าย ถนนสายนี้เป็นถนนสายสำคัญที่ใช้เป็นเส้นทางขนส่งผลิตผลจากไร่นา จากสวนผัก และยังรับส่งผู้โดยสารที่จะไปยังหมู่บ้านต่างๆอีกด้วย ขณะที่เขาศึกษาถนนยังอยู่ในระหว่างสัมปทานอยู่ถนนส่วนใหญ่ชำรุดเสียหายมาก จนกระทั่งหมคสัญญา กรมทางหลวงโคคซ่อมบำรุงจนใช้การโคคอย่างดี ถนนสายที่สองคือสายพนัสนิคม-โรงน้ำตาล-หนองไทร ถนนสายนี้เป็นถนนที่โรงน้ำตาล และโรงเลื่อยสมทบทุนจัดสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการขนส่งไม้ซุงและอ้อย ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าขนานของโคคสัมปทานของบริษัทศรีทวีป ระยะทางประมาณ ๖ กิโลเมตร เดิมเป็นทางเกวียนที่ชาวบ้านใช้ติดต่อกับอำเภอพนัสนิคม รถประจำทางของถนนสายนี้เป็นรถขนาดเล็กหรือ

แผนภาพแสดงการติดต่อโลกภายนอก

หมู่บ้านหนองไทร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รถสองแถว โดยจะออกจากหมู่บ้านในตอนเช้ามีคประมาณ ๖-๗ น. และจะกลับเข้าหมู่บ้าน ประมาณ ๑๐.๐๐ น. รถที่วิ่งรับส่ง เป็นของเอกชน ในขณะที่ศึกษามีบริการ ๒ คัน อัตราค่าโดยสารคนละ ๒ บาท สำหรับรถของบริษัทศรีทวีป ค่าโดยสารคนละ ๑ บาท

จากหมู่บ้านสามารถติดต่อกับตัวจังหวัดได้โดยขึ้นรถโดยสารประจำทางสาย พิษณุโลก-ชลบุรีอีกทอดหนึ่ง โดยจะออกจากสถานีขนส่งบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอทุกระยะ ๑๕ นาที หรือจะเดินทางไปยังจังหวัดละเซียงเทราได้เช่นกัน นอกจากนี้ยังสามารถใช้บริการรถแท็กซี่คันอีกด้วย ซึ่งมีตลอดเวลา และออกเมื่อมีผู้โดยสารเต็มคัน

หมู่บ้านหนองไผ่แก้ว

หมู่บ้านหนองไผ่แก้ว เป็นหมู่บ้านเกิดใหม่ แต่เดิมเป็นป่าเบญจพรรณ และป่าไม้อย่าง มีอายุประมาณ ๒๐ ปี ชาวบ้านเริ่มอพยพเข้ามาเพื่อกรีดยางและหาของป่า ต่อมาเมื่อมีการนำวิธีการปลูกอ้อยและการทำน้ำตาลทรายเข้ามาในจังหวัดชลบุรีกันอย่างแพร่หลายมากขึ้นจึงได้ มีผู้เข้ามาบุกเบิกจับจองที่ดินเพื่อปลูกอ้อย เนื่องจากลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทราย และเป็นที่ดอนเป็นส่วนมาก จึงเหมาะสำหรับอ้อยและมันสำปะหลัง ในที่ดินบางแห่งเป็นที่ดุ่มจะทำนา แต่เพียงขนาดเล็ก การทำไร่อ้อยต้องใช้ทุนสูง บางครั้งต้องกู้ยืมเงินจากนายทุนในจังหวัด ในปี ๒๕๐๗ น้ำตาลทรายราคาคตก ชาวไร่อ้อยต้องสูญเสียที่ดินเนื่องจากเป็นหนี้สินไม่สามารถ ไถถอนคืนมาได้ ภัยเหตุนี้ที่ดินส่วนใหญ่จึง เป็นที่ติของนายทุน ผู้ที่ไม่มีอาชีพเกษตรกรรมโดยตรง

หมู่บ้านแห่งนี้ตั้งอยู่บนถนนสายชลบุรี-ป่ายุบ ห่างจากจังหวัดชลบุรีไปทางเดียวกับ ถนนสายชลบุรี-อำเภอบานมิ่ง จากอำเภอบานมิ่งสามารถเข้าหมู่บ้านได้สองทาง คือทางสาย อ่างเวียง สายหนึ่งและสายหนองซาก-ป่ายุบ ซึ่งเป็นทางตัดใหม่อีกทางหนึ่ง หมู่บ้านหนองไผ่แก้ว จะอยู่ห่างจากถนนสายยุทธศาสตร์หรือถนนพริ้ง ไปทางทิศตะวันออก ๓ กิโลเมตร ถนนสองสาย ทั้งสายอ่างเวียงและสายตรงจะมาพบกันที่สี่แยกหนองปรือ ซึ่งเป็นทางตัดกันระหว่างถนนสาย ยุทธศาสตร์กับถนนชลบุรี-ป่ายุบ

เนื่องจากพื้นที่กว้างขวางในการศึกษารังนี้ได้อเลือกเฉพาะครัวเรือนที่อยู่ในลักษณะ functional community ๘๓ ครัวเรือน ประชากร ๕๓๗ คน การตั้งบ้านเรือนเป็นแบบกระจัดกระจาย (Scattered) และเป็นแบบขนานไปตามถนน (Lined) การที่หมู่บ้านนี้เป็นชุมชนที่มีลักษณะทั้งสองอย่างรวมกันก็เพราะว่า เดิมเมื่อมีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในที่ดินของตน เมื่อมีที่ดินบางส่วนถูกยึดไปเพราะเป็นหนี้สินเจ้าของที่ดินรายใหม่ซึ่งจะมีที่ดินขนาดใหญ่จะแบ่งสรรที่ดินออกเป็นแปลงๆ และให้เขาทำกินโดยมีสภาพเป็นลูกไร่ ทำให้การตั้งบ้านเรือนมีลักษณะกระจาย ขณะเดียวกันเมื่อได้มีการจัดตั้งโรงงานขึ้นในหมู่บ้าน นายทุนที่มีที่ดินริมถนนได้สร้างห้องแถวไม้ขึ้นเพื่อเป็นยานการค้ำ บริการ ตลอดจนเป็นที่พักอาศัยของแรงงานที่มารับจ้างในโรงงานน้ำตาลทรายระหว่างฤดูกาลหีบอ้อย ลักษณะที่อยู่อาศัยในบริเวณตลาดหมู่บ้านจึงเป็นแบบขนานไปตามถนนสายชลบุรี-ป่ายุบส่วนหนึ่ง

หมู่บ้านหนองไผ่แก้วเป็นหมู่บ้านเดียวที่มีกลุ่มคนจีนมาก ทั้งที่ประกอบธุรกิจการค้าภายในตลาดหมู่บ้าน และเป็นเกษตรกรในไร่นา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตตลาดของหมู่บ้านกับผู้ที่อยู่ในไร่นามีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี กล่าวคือ นอกจากจะมีตลาดซึ่งเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจของการแลกเปลี่ยนแล้ว บริเวณดังกล่าวจะประกอบด้วยสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียนหนองไผ่แก้ว สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือโรงเจ ซึ่งเป็นศาลเจ้าของผู้นับถือศาสนาพุทธจีน ถึงแม้ว่าหมู่บ้านหนองไผ่แก้วจะไม่มีวัดทางศาสนาเหมือนหมู่บ้านหนองไทร แต่ก็มีศาลเจ้า โรงเจของคนจีน อันเป็นที่รวมทางจิตใจเช่นกัน นอกจากนี้ในตลาดหมู่บ้านยังมีโรงภาพยนตร์ หรือวิก โดยจะจัดฉายภาพยนตร์ในโอกาสเทศกาล ตรุษ สารท หรือแล้วแต่จะมีหนัง เร เขามาเช่าขอจัดฉาย เพื่อบริการแก่ชาวบ้าน ลักษณะสภาพชุมชนแห่งนี้ถ้าพิจารณาในแง่ functional community จึงสมบูรณ์แห่งหนึ่ง หรือเรียกได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงการหนาที่ซึ่ง เน้นในค่านเศรษฐกิจหรือศูนย์กลางที่เป็นตลาดหมู่บ้าน

๕ หมายถึง ผู้ที่ตอบว่านับถือศาสนาพุทธ แต่ขณะเดียวกันก็ถือประเพณีบูชาบรรพบุรุษ ถือศีลกินเจตามธรรมเนียมจีน

สำหรับการเกษตรกรรมนั้น ถ้าวาหมูนานี้เป็นสังคมชาวไร่ ไม้ว่าจะเป็นการทำไร่มันสำปะหลัง หรือไร่อ้อย สภาพชีวิตการทำไร่ซึ่ง เป็นพืชเพื่อการอุตสาหกรรม จะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกับชุมชน ชานานา ซึ่งจะได้อธิบายให้เห็นต่อไป

การติดต่อโลกภายนอกของหมู่บ้านหนองไผ่แก้ว

เช่นเดียวกับหมู่บ้านหนองไทร ที่มี การติดต่อได้เพียงทางบกอย่างเดียว เนื่องจาก เป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นบนเส้นทางคมนาคมไปสู่ไร่นาและอ้อย ที่กำลังบุกเบิกและตั้งระหว่าง ชุมชนระดับตลาดตำบล สำหรับการคมนาคมของหมู่บ้านนี้สู่โลกภายนอกเป็นไปอย่างกว้างขวาง พอดีจะจำแนกเส้นทาง การติดต่อได้ดังต่อไปนี้

เส้นทางสายชลบุรี-ป่ายุบ ชุมชนตลาดป่ายุบเป็นตลาดระดับตำบล อยู่ห่างจากหมู่บ้าน หนองไผ่แก้วประมาณ ๕ กิโลเมตร เส้นทางนี้จะตัดผ่านหมู่บ้านนับเป็นถนนที่สำคัญที่จะสามารถ ติดต่อกับเส้นทางอื่น ถนนชลบุรี-ป่ายุบ จะตัดกับถนนสายยุทธศาสตร์ระยะของ-นครราชสีมา บริเวณหมู่บ้านหนองปรือ ซึ่ง เป็นชุมชนทางขนาดเล็ก ที่สามารถไปยังจุดต่างๆได้ดังนี้

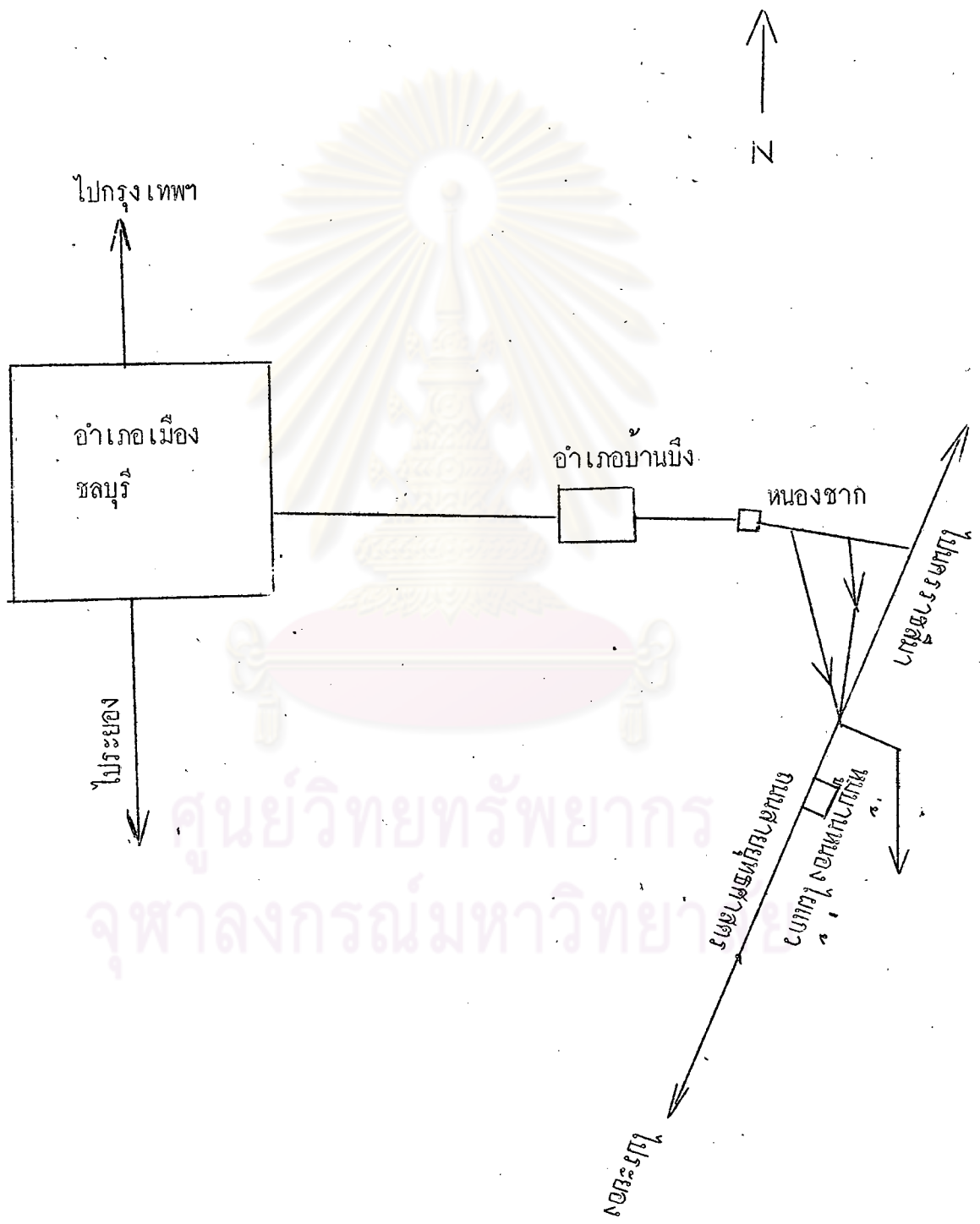
๑. ไปจังหวัดนครราชสีมา ปราจีนบุรีและจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๒. ไปอำเภอสังขีตหีบจังหวัดระยอง จันทบุรี ตราก
๓. ไปอำเภอบ้านมิ่ง จังหวัดชลบุรี
๔. ไปชุมชนต่างๆที่มีถนนตัดสู่ถนนสายยุทธศาสตร์

การเดินทางออกจากหมู่บ้านสามารถใช้ถนนสายดังกล่าวได้ตลอดปี สำหรับรถ ประจำทางที่ผ่านหมู่บ้านจะผ่านทุกๆ ๑๕ นาที ทั้งขาขึ้นและลง

ขณะที่ศึกษาถนนบางสาย ไกลงหินและรกรากแล้ว ส่วนถนนที่ผ่านตลาดหมู่บ้านยังคง เป็นดินลูกรังอยู่ อย่างไรก็ตาม ทางอำเภอได้มีงบประมาณขยายถนนและรกรากต่างๆ ๒ ปี เพื่อให้เป็นถนนถาวรใช้ได้ทุกฤดู เพราะถ้าเป็นถนนดินลูกรังแล้วจะชำรุดได้ง่าย เนื่องจากที่ไร่ ไร่นาทุกอ้อยและมันมีน้ำหนักมาก สำหรับการติดต่อภายในระหว่างบ้านแต่ละบ้านจะมีทาง รถยนต์ชั่วคราวที่ใช้ขนผลผลิตเป็นเส้นทางเดินเท้าโดยตลอด

แผนภาพแสดงการติดต่อโลกภายนอก

หมู่บ้านหนองไผ่แก้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมู่บ้านบางเสวี

เป็นหมู่บ้านชายทะเล อยู่ในตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ ห่างจากอำเภอเมืองชลบุรีประมาณ ๕๑ กิโลเมตร โดยแยกจากถนนสุขุมวิทประมาณหลักกิโลเมตรที่ ๔๘ แล้วแยกเข้าหมู่บ้านไปทางทิศตะวันตก ๒ กิโลเมตร

หมู่บ้านบางเสวีมีอายุกว่า ๒๐๐ ปี เกิดในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นเมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีได้อพยพผู้คนผวาลอมพามาทางจังหวัดปราจีนบุรี มุ่งสู่ระยองและจันทบุรี ขณะเดินทางได้มีผู้คนติดตามมาจำนวนมาก ส่วนหนึ่งได้ปักหลักอยู่ในบริเวณอ่าวบางเสวี ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านปัจจุบัน ต่อมาได้มีการอพยพเข้ามาเรื่อยๆ จนกระทั่งเป็นชุมชนถาวรขึ้น ทั้งนี้เพราะความอุดมสมบูรณ์จากทะเล และที่ดินมีเพียงพอในการทำสวนปลูกพืชยืนต้นอยู่บ้าน แต่ไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะลักษณะทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นที่ค่อนข้างใหญ่ ลักษณะดินเป็นดินร่วนชายทะเล เหมาะสำหรับการปลูกมะพร้าว มันสำปะหลัง และอ้อย แต่ไม่พบว่ามีการทำนาอย่างจริงจังในหมู่บ้านนี้

ลักษณะโครงสร้างของชุมชนแห่งนี้ ก็เช่นเดียวกับชุมชนหนองไทรและหนองไม้แก้ว กล่าวคือ มีลักษณะเป็น functional community โดยมีส่วนประกอบและสัมพันธ์เชิงการหน้าที่อย่างชัดเจน กล่าวคือ หมู่บ้านบางเสวีมีสถาบันทางศาสนาที่สำคัญคือ วัดบางเสวี อันเป็นจุดรวมจิตใจของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนอนุบาลของเอกชนตั้งอยู่บริเวณหน้าวัด ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านที่ติดต่อชุมชนมีมาก เพราะเป็นชุมชนที่อยู่กันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว ในเชิงเศรษฐกิจหมู่บ้านบางเสวีมีการติดต่อกับโลกภายนอกตลอดเวลา ทั้งจากตัวอำเภอเมืองและอำเภอสัตหีบ และที่สำคัญหมู่บ้านบางเสวี เป็นหมู่บ้านชายทะเลที่เป็นท่าเรือขนส่งปลาสด ปลาตากและแห้งทอง ที่ยวชุมชนแห่งนี้จึงประกอบด้วยผู้มีอาชีพหลายประเภท

ทางบ้านเชื้อชาติ กลุ่มเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีเชื้อสายจีน แต่ก็ไม่เห็นชัดเพราะได้มีการกลมกลืนมาช้านาน อย่างไรก็ตาม อาจสังเกตเห็นได้จากการเรียกชื่อหรือสรรพนามแทนตัวได้ ในบางครั้ง แต่โดยทั่วไปจะเห็นว่าเป็นชุมชนไทยแท้จริงๆแห่งหนึ่ง

บาง เสร์ประกอบควยบ้านเรือนที่ตั้งขนานไปกับชายฝั่งทะเล ต่อมาภายหลังได้ขยายทางเดินเท้าในหมู่บ้านเป็นถนนถาวรจึงตัดผ่านกึ่งกลางหมู่บ้าน ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจึงเป็นแบบขนานหรือทอดยาวไปตามชายฝั่ง และเรียงรายไปตามถนนซึ่งตัดขึ้นภายหลัง ขณะเดียวกันในส่วนที่เป็นชายฝั่งทะเลบ้านเรือนถูกสร้างขึ้นเบาซอกนกันโดยสร้างสะพานค่อยื่นลงไปในทะเลอีก

ลักษณะชุมชนของหมู่บ้านบาง เสร์อาจเรียกไควว่า เป็นชุมชนที่เป็นแบบขนาน (Line Village) ไปตามชายฝั่งทะเล ภายหลังที่ไควมีการสร้างถนนขึ้น ชาวบ้านจึงปลูกสร้างบ้านเรือนริมถนนในภายหลัง

สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมนั้น ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ร่วมกัน ไม่มีครัวเรือนใดที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ถ่อครอง ทั้งนี้เพราะพื้นที่ทำการเพาะปลูกมีน้อย การอาศัยอยู่รวมกันในหมู่บ้านสะดวกและปลอดภัยมากกว่า ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะเป็นบ้านกึ่งห้องแถว สามารถใช้เป็นที่อยู่อาศัยและตั้งร้านค้าได้ คือเป็นบ้านชั้นเดียว มีห้องโถง ติ๊กพื้นดินลาดชันเมตล็กไปจนถึงหลังบ้าน บริเวณที่คั่นหลังบ้านนิยมปลูกพืชสวนครัวในกระถาง ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ส่วนที่เป็นชายฝั่งทะเลครึ่งหนึ่งของบ้านจะอยู่ในชายฝั่ง ใช้เป็นที่ขายของหรือห้องโถง ส่วนที่เห็นห้องนอนและห้องครัวจะปลูกอยู่ในทะเล เนื่องจากบริเวณในหมู่บ้านมีที่ดินจำกัด จึงปลูกอย่างแออัด เพื่อใช้ที่คั่นส่วนมากให้เป็นประโยชน์ที่สุด

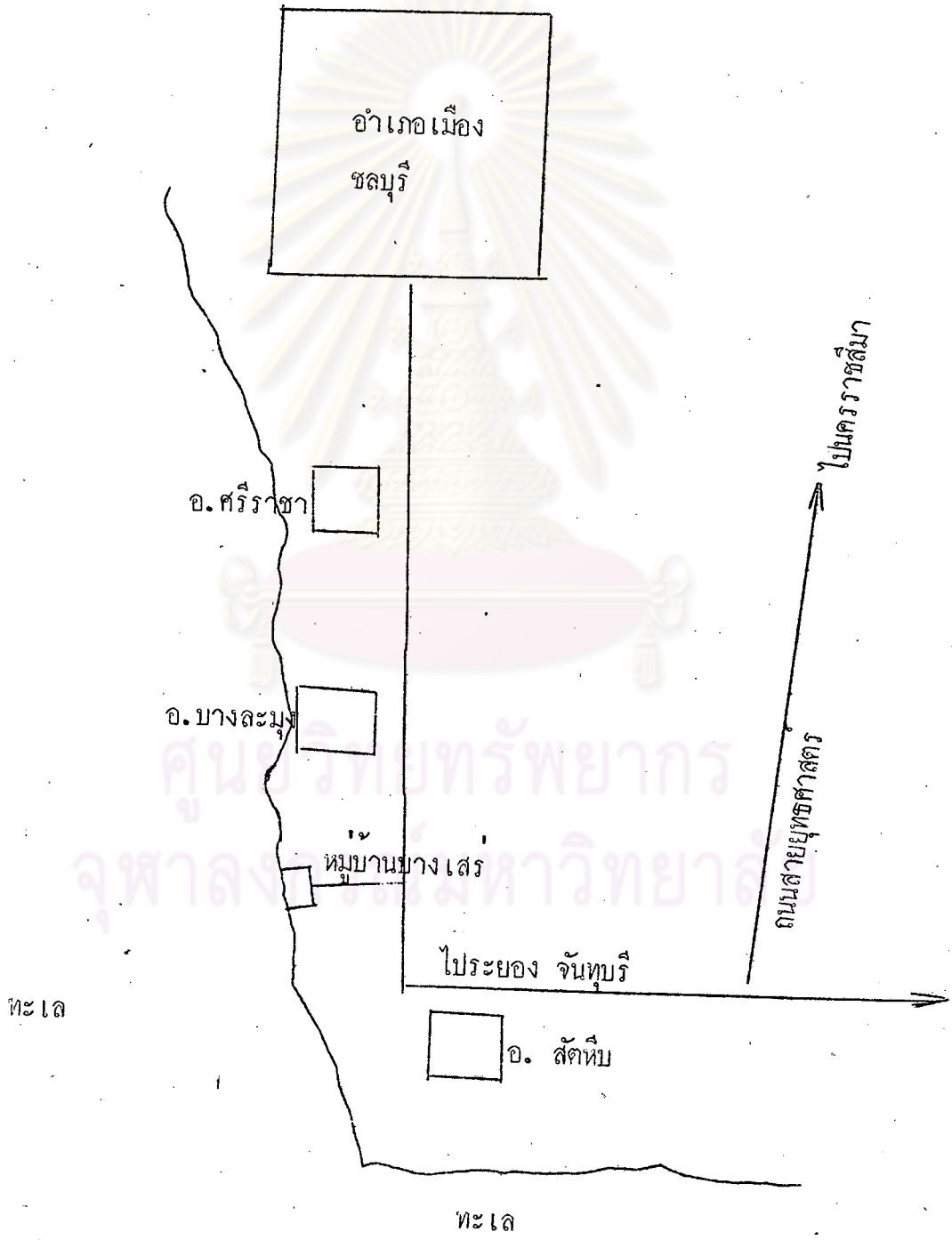
การติดต่อกับโลกภายนอกของหมู่บ้านบาง เสร์

สำหรับหมู่บ้านบาง เสร์ ถึงแม้จะตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดชลบุรีมากกว่าหมู่บ้านทั้งสองแห่งแรก แต่อยู่ห่างจากทางหลวงสายจังหวัดเพียง ๒ กิโลเมตร และห่างจากอำเภอสัตหีบเพียง ๑๐ กิโลเมตรเท่านั้น เนื่องจากหมู่บ้านบาง เสร์ เป็นชุมชนที่มีขนาดเล็กไม่กระจุกกระจายเป็นกลุ่มกอนมันคง การติดต่อกภายในจะใช้ถนนซึ่งพัฒนาจากทางเดินเท้ามาก่อนได้โดยสะดวก ส่วนการติดต่อกับชุมชนภายนอกนั้นจะมีรถประจำทางสองแถววิ่งรับส่งระหว่าง หมู่บ้านกับตลาดสัตหีบ อำเภอสัตหีบตลอดเวลา อัตราค่าโดยสารคนละ ๒ บาท การติดต่อกสำหรับหมู่บ้านกับอำเภอจึงสะดวก แม้จะเป็นเวลากลางคืนก็มีรถวิ่งรับบริการจนถึง

แผนภาพแสดงการติดต่อโลกภายนอก

๓๒

หมู่บ้านบางเสไร

สำหรับการติดต่อกับตัวอำเภอเมืองหรือจังหวัดอื่นๆในภาคนี้สามารถใช้ถนนสายจังหวัดหรือถนนสุขุมวิท เพราะจะมีรถประจำทางวิ่งทั้งขึ้นและลงตลอดเวลา หมู่บ้านบางเสตรี เป็นหมู่บ้านเดียวในสามหมู่บ้านที่ทำการศึกษาที่สามารถใช้เส้นทางทางน้ำได้ โดยเฉพาะก่อนที่จะตัดสินใจจะไปสู่จังหวัดต่างๆในภาคตะวันออก การคมนาคมจะใช้เพียง เรือใบหรือเรือกลไฟเท่านั้น

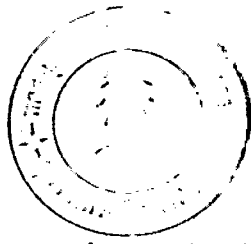
ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของหมู่บ้าน

กลุ่มชาติพันธุ์

จากประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหนองไทรพบว่า กลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาบุกเบิกคือ กลุ่มคนจีน ต่อมาจึง เป็นกลุ่มเชื้อชาติลาวเวียง ซึ่งอพยพมาอยู่ในเขตอำเภอพนัสนิคมก่อนแล้ว โดยอาศัยอยู่กระจัดกระจายไปในเขตตำบลต่างๆ หลายตำบล เช่น ตำบลวังหิน ตำบลหัวเข็ด ตำบลท่าบ่อมี และตำบลหน้าพระธาตุ กลุ่มเชื้อชาติสุดท้ายได้แก่ กลุ่มอิสลามอพยพมาจากอำเภอเมืองบุรีรัมย์ กรุงเทพฯ ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเขตหมู่ ๓

การอยู่อาศัยร่วมกันของกลุ่มเชื้อชาติดังกล่าวพบว่า กลุ่มคนจีนซึ่งเข้ามาเป็นกลุ่มแรกบางคนยังมีชีวิตอยู่ แต่มีอายุมากแล้ว ถึงแม้ว่าลูกหลานรุ่นที่สองหรือสามจะมีการแต่งงานกับคนไทย หรือลาว และมีการกลมกลืนทางเชื้อชาติมากขึ้น แต่ก็ยังพบเอกลักษณ์ของคนจีนเหลือไว้อยู่จนเป็นที่สังเกตได้ เช่น นิยมปลูกบ้านคละมกีน มีศาลเจ้าภายในบ้าน มีหิ้งบูชาบรรพบุรุษ ดิกระคายแคงมีตัวหนังสือจีน เขียนข้อความอันเป็นมงคลทั้งที่รูปภาพและประตูเข้าออก ผู้ที่มีเชื้อสายจีนจะยังคงบูชาบรรพบุรุษในวันตรุษ สารท และไหว้เจ้าตามประเพณีเดิมอย่างเคร่งครัด ลักษณะอีกประการหนึ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ ความนิยมเรียกชื่อและสรรพนามแทนสถานภาพทางสังคมเป็น เฮีย เจ้ และเรียกญาติผู้ใหญ่ตามภาษาจีนอยู่ เช่น กง อามา อาอา เป็นต้น

สำหรับกลุ่มคนลาวนั้น เมื่อพิจารณาลักษณะทางกายภาพจะไม่เห็นความแตกต่างกันระหว่างลาวกับไทย ต่างกับกลุ่มที่มีเชื้อสายจีน ซึ่งมีสีผิวค่อนข้างขาวกว่า กลุ่มคนลาวอาศัยอยู่

กระจัดกระจายทั่วไปในที่ติดต่อรองของตนต่างกับผู้ที่มีเชื้อสายจีนที่นิยมปลูกบ้านในบริเวณ
เส้นทางกรมคมนาคม

กลุ่มลาวในหมู่บ้านหนองไทร เป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงอายุที่สองและที่สาม เพราะได้มีการ
อพยพเข้ามาก่อนแล้วในตำบลอื่นๆ ภายหลังจึง ไต่บุ่กเบิกที่คืนขึ้น ซึ่งเป็นระยะภายหลังกลุ่มคน
จีน ค่ายเห่คุณลักษณะต่างๆอันจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณีจึง
ไม่ปรากฏชัด นอกจากภาษาที่ใช้พูดคุยภายในกลุ่ม คนลาวด้วยกันเท่านั้น และเมื่อออกนอกบ้าน
หรือพูดคุยกับเพื่อนบ้านที่เป็นคนไทยหรือจีนก็จะใช้ภาษาไทยเช่นเดียวกัน เนื่องจากไม่มีความ
แตกต่างในค่านิยมวัฒนธรรม ประเพณี การแต่งงานระหว่างไทยกับลาวจึง เป็นสิ่งปกติไม่มีข้อขัด
แย้งอย่างไรก็ตาม พบว่ามีหลายครัวเรือนที่มีการแต่งงานระหว่างคนจีนกับคนที่มีเชื้อสายลาว โดย
ผู้ที่เกิดจากบิดามารดาต่างเชื้อชาติ มิได้มีความรู้สึกเป็นปัญหาขัดแย้ง ต่างมีความรู้สึกเป็นคนไทย
เท่าเทียมกัน นอกจากคิควาคมนี่เชื้อชาติลาวในเชิงภาษาที่พูดคุยต่อกันมา และเป็นคน
จีนในฐานะที่ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนลัทธิธรรมเนียมแบบจีน

ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ การลงแขกเกี่ยว
พืชผล มีการร่วมมือกันอย่างมั่นคง รวมทั้งงานบุญ การกุศลแบบไทย ไม่ว่าจะเป็นวันตรุษ หรือ
สารทไทย ผู้ที่มีเชื้อสายทั้งสองทางจะร่วมทำบุญอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะวันปีใหม่ สงกรานต์
เข้าพรรษา ฯลฯ ต่างจะร่วมมือช่วยเหลือไม่เห็นแก่เห็นคเห็น้อย

กลุ่มสุดท้ายที่ได้เข้ามาในหมู่บ้านหนองไทรคือ กลุ่มมุสลิม โดยอาศัยอยู่ตอนเหนือ
ของหมู่ที่ ๓ ลักษณะที่เห็นได้ชัดคือ นิยมนุ่งโสร่ง หูยิงโพกศีรษะ ชายใส่หมวกแขก กินหมากและ
ไม่เลี้ยงสุนัข เนื่องจากอพยพเข้ามาเป็นกลุ่มสุดท้ายและบุกเบิกที่คืนในส่วนที่เป็นที่ดอน จึงทำสวน
และทำไร่เป็นอาชีพหลัก การอยู่รวมกันของกลุ่มมุสลิมจะอยู่กันหนาแน่นภายในชุมชนย่อยนี้จะมี
สุเหร่าและโรงเรียนทางศาสนาถึงแม้กลุ่มมุสลิมจะมีขอบเขตทางสังคมอย่างมั่นคง แต่ความ
สัมพันธ์ที่ต่อกันภายนอกเป็นไปคยาคี่ทั้งนี้เพราะอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมของชุมชนใหญ่
อันเดียวกัน ความแตกต่างทางเชื้อชาติมิได้เป็นอุปสรรคต่อการร่วมมือในเชิงเศรษฐกิจหรือ

การพัฒนาชุมชนเลย โดยจะเข้าร่วมลงแขกทำงานไร่และนา ตลอดจนการซ่อมสร้างถนนหนทาง ซึ่งเป็นงานสาธารณประโยชน์ เช่น เกี่ยวกับการเข้าร่วมในงานรื่นเริงประจำปีของหมู่บ้าน ทั้งนี้จัดขึ้นในโรงเรียนและที่วัดหนองไทร

สำหรับหมู่บ้านหนองไผ่แก้ว พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรที่ทำไร่นั้นสำปะหลังและอ้อย จะมีเชื้อสายจีนเป็นส่วนมาก รวมทั้งผู้ประกอบการค้า บริการในตลาดหมู่บ้านเช่นกัน ลักษณะทางเชื้อชาติของประชากรที่เป็นจีนจะสังเกตเห็นได้จากการแต่งกาย หญิงหรือชายจีนที่มีอายุมักจะมีนิยมนุ่งกางเกงขาก๊วย เสื้อเชิ้ตสีค่าหรือน้ำเงิน สำหรับชาย ส่วนหญิงจะเป็นเสื้อคอกลมสีค่าเช่นกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่ากลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาทำไร่หรือการค้าขาย ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่อพยพมาจากประเทศจีนสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลง คือภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เป็นจีนจึงเป็นคนรุ่นแรกที่เข้ามา ลักษณะการอยู่อาศัยก็เป็นสิ่งที่เป็นเรื่องซีไอ้ก็ประการหนึ่งนั่นคือเกษตรกรที่มีฐานะเป็นลูกไร่ที่อยู่ในไร่จะปลูกกระท่อมกลมคิน มีศาลเจ้าภายในบ้านมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษ ลักษณะบ้านเป็นแบบเดียวกันคือตรงกลางจะเป็นห้องโถงสำหรับนั่งเล่น รับประทานอาหาร มีแครยกสูงประมาณครึ่ง เมตร เป็นที่เอนหลังและวางข้าวของ ส่วนครัวไฟจะอยู่ด้านซ้ายมือ ซีกขวาจะเป็นห้องนอน โดยอาศัยหลังนอนรวมกันเป็นหมู่ บุตรชายมักจะนอนนอกห้องบนแครในห้องโถง ส่วนบุตรชายที่มีครอบครัวแล้วมักจะก่อห้องออกไปอีก แต่อยู่ในระดับพื้นเดียวกัน

นอกจากกลุ่มคนจีนที่อาศัยในไรนาเป็นลูกไร่แล้ว จะพบว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในตลาดหมู่บ้านมักจะประกอบอาชีพค้าขาย เช่น ขายของชำ อาหารสด และแห้ง จำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม ร้านค้าเสื้อผ้า และตัดผม ลักษณะการอยู่อาศัยจะปลูกเป็นโรงร้านแบบชั้นเดียวและสองชั้น คนจีนที่อาศัยอยู่ในตลาดหมู่บ้านจะมีเทนมบูชาบรรพบุรุษ ศาลเจ้าภายในบ้าน ทุกอย่างเหมือนกับผู้ที่ทำไร่ในที่เกษตรกรรม แบบแผนของโรงร้านจะเป็นแบบเดียวกันหมด ลักษณะดังกล่าวจะเหมือนกับกลุ่มคนจีนในหมู่บ้านหนองไทร รวมทั้งการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีอย่างเคร่งครัด

หมู่บ้านบางเสวี ลักษณะทางเชื้อชาติไม่มีลักษณะเด่นชัด แต่สิ่งที่เป็นเครื่อง
ชี้ว่ามีเชื้อสายจีนก็คือ การทำพิธีไหว้บรรพบุรุษในวันตรุษ สารท ขณะเดียวกันพิธีกรรมแบบไทย
เช่น การไปทำบุญที่วัด รับศีล ฟังเทศน์ก็ยังคงปฏิบัติควบคู่ไปด้วย ไม่มีการพูดภาษาจีนทั้งในบ้าน
และในชุมชน ต่างกันหมู่บ้านหนองไผ่แก้ว ที่มีผู้คนทั้งในบ้านและนอกบ้าน ภาษาคอนจิ้นด้วยกัน

คนจีนในบางเสวีที่เป็นรุ่นแรกๆหรือที่อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ ไม่เหลืออยู่
เลย ผู้ที่มีเชื้อสายจีนจึง เป็นเพียงทางสายเลือดเท่านั้น ในทางปฏิบัติมีน้อยรายที่ยังคงทำพิธีบูชา
บรรพบุรุษในวันตรุษ สารท ส่วนมากเป็นคนรุ่นชวอายุที่ ๓ และที่ ๔

วัดทางพุทธศาสนาและการที่อยู่ในสภาพแวดล้อมกับคนไทย ทำให้ลักษณะเด่นทาง
เชื้อชาติลดน้อยลงไป ทั้งนี้อาจเพราะระยะเวลาประการหนึ่ง และอิทธิพลของการใช้ชีวิต
แบบคนไทย ทำให้กลมกลืนกลายเป็นคนไทยมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นแบบแผนการปลูกบ้านที่อยู่
อาศัย การแต่งกายโดยเฉพาะในหมู่บ้าน ไม่มีศาลเจ้า โรงเจเหมือนหมู่บ้านหนองไผ่แก้ว
เครื่องแสดงที่พอจะทราบว่ามีเชื้อสายจีนอาจสังเกตได้จากการเรียกชื่อนำหน้า เช่น เจ๊ กู ฯลฯ
เป็นต้น แต่ก็ไม่เสมอไป เพราะคนในท้องถิ่นมักนิยมเรียกแบบจีนกันจนติดปาก เช่นในหมู่บ้าน
หนองไทร หรือหนองไผ่แก้ว แม้จะเป็นคนไทยหรือลาวก็นิยมเรียก เจ๊ นำหน้าเหมือนกับคนจีน
อย่างไม่เคอะเขิน

ผู้นำในหมู่บ้าน

ผู้นำที่ปรากฏในหมู่บ้านทั้ง ๓ แห่ง มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็น
ทางการ ผู้นำทางการปกครองจะได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ และในการศึกษาครั้งนี้
หมู่บ้านหนองไทรและบางเสวีผู้นำทางการปกครองของหมู่บ้านจะเป็นกำนันของตำบลด้วย นอกจาก
หนองไผ่แก้วที่มีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

หมู่บ้านหนองไทร

ผู้นำทางการ ไค่แก่ กำนันคนปัจจุบัน เคยเป็นผู้ใหญ่บ้านมาก่อนถึง ๒๐ ปี และได้รับแต่งตั้งให้เป็นกำนันมาประมาณ ๑๐ ปีมาแล้ว กำนันเป็นคนเข้มแข็ง เป็นกำลังสำคัญในกัมปนาทวัดและถนน ในด้านความยุติธรรมจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเมื่อมีการทะเลาะวิวาท โดยเหตุที่เป็นคนพื้นบ้าน ลูกบ้านทั่วไปจึงยอมรับในความสามารถ เพราะเห็นผลงานมาตลอด งานที่กำลังทำอยู่ปัจจุบันคือ งานสร้างถนนเชื่อมระหว่างหมู่ ๒ กับหมู่ ๓ สร้างโบสถ์วัดหนองไทร ส่วนงานที่ไค่ทำมาแล้วไค่แก่ การพัฒนาถนนสายโรงงานน้ำตาล โดยขอความร่วมมือระหว่างโรงงานน้ำตาล โรงเลื่อย พัฒนาจากทาง เกวียนจนเป็นถนนที่สามารถใช้ไค่ตลอดทั้งปี งานประจำของกำนันอีกประการหนึ่งก็คือ การเป็นประธานกรรมการวัดหนองไทร หรืออาจเรียกได้ว่า เป็นสภาผู้เฒ่าของหมู่บ้าน เพราะเป็นที่รวมของผู้มีอาวุโสทั้งหลาย การตัดสินใจของกำนันส่วนใหญ่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการวัดด้วย

บุคคลที่สองที่ถือว่าเป็นผู้นำทางการของหมู่บ้านไค่แก่ เจาอาวาสวัดหนองไทร นับว่าเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านมาก เพราะเป็นพระที่มีความรู้ดีโดยได้รับการอบรมจากสำนักจิตตภาวัน พระมหานิล อายุประมาณ ๕๐ ปีเศษ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่สั่งสอนแต่หลักธรรมไม่แนะนำให้ชาวบ้านลุ่มหลงไสยศาสตร์ พระมหานิลได้พัฒนาวัดหนองไทรทั้งทางวัตถุและพัฒนาจิตใจแก่ชาวบ้าน โดยให้เด็กที่ไม่เรียนต่อหรือระหว่างปิดเทอม บวชเณรและสอนธรรมะ ทำให้เด็กวัยรุ่นนิกัดซิกพระและวัดมากขึ้น เมื่อกลับจากวัดก็พูดคุยเรื่องการเรียนธรรมะทำให้มีผู้สนใจกันมากขึ้น วิธีที่จะดึงคนเข้าวัดโดยเริ่มที่เด็กก่อนนี้ท่านได้เหตุผลว่า เมื่อเด็กเข้ามาผู้ใหญ่จะตามมาดูแลเด็กของตน เมื่อผู้ใหญ่เข้ามาแล้ว ถ้าไม่รู้อาศัยอายุเด็ก จึงต้องเรียนรู้อย่าง ไบบัง พระมหานิลเป็นคนฉลาด โดยบอกชาวบ้านว่า วัดมีชื่อเสียงของตน แต่เป็นของชาวบ้านทุกคน ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกผูกพันกับวัดมากขึ้น

ผู้นำไม่เป็นทางการ ในหมู่บ้านหนองไทรผู้ที่ถือว่าเป็นผู้นำไม่เป็นทางการ ไค่แก่ คณะกรรมการวัด เป็นบุคคลที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ เชื่อฟังปฏิบัติตาม ถึงแม้จะไม่มีตำแหน่ง

ทางราชการใด ๆ คณะกรรมการวัดนี้ส่วนมากเป็นคนอายุมากเกินกว่า ๖๐ ปีขึ้นไปทั้งสิ้น บางคนเป็นคนที่เข้ามาบุกเบิกรุ่นแรกๆ กลุ่มกรรมการนี้เองที่ชักชวนร่วมกันคิดสร้างวัดขึ้น ภายในหมู่บ้าน ในขั้นแรกได้รวบรวมเงินทอง แล้วแต่ใครจะศรัทธาเป็นกองทุนขึ้น ต่อมาชาวบ้านจึงได้รวมลงทุนลงแรงกันภายหลัง บุคคลกลุ่มนี้เริ่มมีได้แก่

๑. นายประวัตี กาวบริบูรณ์
๒. นายเลี่ยม นวลแก้ว
๓. นายจาย บุญปราบ
๔. นายหลิม บุญปราบ
๕. นายฉิว ทองเจือ
๖. นายเล็ก สุวรรณเขต
๗. นายสว่าง เกษมสุข

ในจำนวน ๗ คนนี้ เพื่อที่จะได้เห็นบทบาทและความสามารถจะยกตัวอย่างที่ผู้ควรจะกล่าวถึงคือ นายสว่าง เกษมสุข อายุ ๗๒ ปี เป็นคนหนึ่งที่เข้ามารุ่นแรก คือประมาณ ๕๒ ปีมาแล้ว ปัจจุบันมีฐานะดี มีลูกหลานมาก เป็นกรรมการวัดที่มีคนเกรงใจมาก นอกจากนี้ยังเคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๒ มาก่อน การตัดสินใจลงมือทำอะไรก็ตามที่เป็นกิจการสาธารณะ จะต้องได้รับการสนับสนุนและเห็นชอบจากนายสว่างด้วย บุคคลที่สองคือ นายเล็ก สุวรรณเขต อายุประมาณ ๕๐ ปี เป็นคนมาจากจังหวัดระยอง เป็นคนที่ชาวบ้านเกรงใจเป็นพิเศษ เพราะอดีตเคยเป็นเสือปล้น กลับใจหลังจากออกจากที่คุมขัง ปัจจุบันมีฐานะดี เป็นโยมอุปฐากคนสำคัญของวัดหนองไทร ช่วยเหลือกิจการเงินแก่ชาวบ้านเสมอ

จากการศึกษาลักษณะผู้นำไม่เป็นทางการเหล่านี้จะเห็นได้ว่า มีรากฐานมาจากการที่มีเป็นคนมีอาวุโส และเป็นคนที่ ถึงแม้บางคนจะมีอดีตที่ไม่ดีงานแต่เมื่อกลับใจและประพฤติแต่ความดี ก็มีคนยอมรับ โดยเฉพาะ เป็นคนที่เสียสละแก่ส่วนรวมก็มีคนเกรงใจและเชื่อถือได้

หมู่บ้านหนองไผ่แก้ว

สำหรับหมู่บ้านหนองไผ่แก้วนั้น ผู้ที่มีบทบาทในฐานะผู้นำนั้น จะพบว่า เป็นผู้นำแบบทางการมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากว่าเป็นชุมชนที่เกือใหม่ และประชากรคงอพยพมาจากที่แตกต่างกัน การรวมตัวทางสังคมยังไม่มั่นคง นอกจากนี้ยังไม่มีสถาบันใดที่จะถือเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ได้ อย่างไรก็ตาม จะชี้ให้เห็นบทบาทของผู้นำไม่เป็นทางการเท่าที่จะสามารถนำมาพิจารณาได้

ผู้นำทางการ หมู่บ้านหนองไผ่แก้วมีผู้ใหญ่บ้านปกครอง เป็นผู้นำทางการที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ เป็นคนหนุ่ม อายุประมาณ ๔๐ ปี เป็นน้องชายของเจ้าของที่ดินซึ่ง เป็นยานกลาคของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายสมหวัง ยิ่งสุข ผลงานของเขาเป็นที่ยอมรับในความสามารถที่สามารถพัฒนาหมู่บ้านขึ้นมาได้ โดยหวัง เตนยกฐานะหมู่บ้านหนองไผ่แก้วขึ้นเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลหนองอิรุณ เพราะแต่เดิมหมู่บ้านนี้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่ที่ ๖ และเมื่อแยกออกมาเป็นหมู่ที่ ๗ แล้ว เขาจึงได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก และเป็นมาจนถึงปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นนักธุรกิจ เจ้าของที่ดิน เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสมาคมชาวไร่ในปี ๒๕๑๕ ได้รับความไว้วางใจเป็นผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยมและได้เป็นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติปีพ.ศ. ๒๕๑๖ ขณะเดียวกันก็ได้เป็นกรรมการบริหารและเป็นประชาสัมพันธ์ของสมาคมฯ ด้วย ชาวบ้านจึงให้ความเคารพนับถือถึงแม้จะเป็นคนหนุ่มแต่ในฐานะนักพัฒนาและบุกเบิกนำความเจริญมาสู่หมู่บ้าน

บุคคลที่สองที่มีลักษณะ เป็นผู้นำแบบทางการคือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อดีตเป็นช่างไม้ในอำเภอบ้านบึง มีนิสัยไม่ยอมคน เคยมีคดีติดตัวมาแล้ว แต่หลุดพ้นเพราะเป็นคดีเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาทป้องกันตัว มีใจนักเลง เคยเป็นอาสาสมัครรักษาดินแดน เป็นกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกสภาตำบล เป็นนักเลงที่ไม่มีใครมากร้าว ภายใต้นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจึงมีอิทธิพลและเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเกรงกลัวแต่เป็นคนเห็นประโยชน์ขอส่วนรวม ช่วยเหลือชาวบ้านเป็นอย่างดี

บุคคลที่สาม ไทแก อภิศครูใหญ่ประจำโรงเรียนในหมู่บ้าน เป็นคนมีอายุมากแล้ว เป็นครูเก่าแก่ที่สอนมานานตั้งแต่เริ่มตั้งโรงเรียน เคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง มีนิสัยใจเย็นแต่เด็ดขาด ปัจจุบันเป็นกรรมการหมู่บ้านและเป็นที่ปรึกษาของผู้ใหญ่บ้านด้วย

ผู้นำไม่เป็นทางการ ในหมู่บ้านนี้ไม่เห็นลักษณะผู้นำไม่เป็นทางการให้เห็นเด่นชัด จนแต่เท่าที่สังเกตและสอบถามปรากฏว่า ผู้นำแบบนี้จะเป็นผู้ที่มีฐานะดีในหมู่บ้าน คือ นายชวน อายุ ๖๐ ปี เป็นเจ้าของที่ดินหลายแห่ง ทั้งในเขตหมู่บ้านหนองไผ่แดงและหมู่บ้านอื่น มีร้านค้าชาวสาวในหมู่บ้านอีกด้วย ชาวบ้านถือว่าเป็นผู้มีอาวุโส มีอภิสัยดี มักจะถูกเชิญให้เป็นพ่อกำในการสู้ขอและแต่งงานเสมอ นอกจากนี้ยังเป็นกรรมการคนหนึ่งของสมาคมเกษตรจังหวัดชลบุรีอีกด้วย

หมู่บ้านบางเสว

สำหรับหมู่บ้านบางเสว จะพบว่ามีผู้นำทั้งแบบทางการและไม่ทางการ ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านนี้มีใช้เป็นที่มีการทำเกษตรกรรมอย่างจริงจัง ชีวิตในชุมชนเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่ได้มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น การลงแขก เอาแรง หรือสมาคมกลุ่มหรืออาชีพ ระดับความเจริญของหมู่บ้านอยู่ระดับสูง ด้วยเหตุนี้บทบาทของผู้นำจึงลดลงไป โดยเฉพาะตั้งอยู่ใกล้ชุมชนที่เจริญกว่าและมีการติดต่อกันได้อย่างสะดวก อย่างไม่รู้ตัว เพื่อให้เห็นสภาพผู้นำพอจะจำแนกออกได้ดังนี้

ผู้นำทางการ ผู้ใหญ่บ้านบางเสวทำหน้าที่เป็นกำนันตำบลนาจอมเทียนด้วย เป็นคนมีฐานะดี ใ้รับการแต่งตั้งให้เป็นกำนันตำบลนี้มา ๓๐ ปีแล้ว เป็นชาวบ้านบางเสวโดยกำเนิด ตระกูลกำนันเป็นสายตระกูลใหญ่ เป็นที่รู้จักดีในหมู่บ้าน กำนันมิได้มีบทบาทต่อการพัฒนาหมู่บ้านเท่าใด รวมทั้งการบริการลูกบ้านในปัญหาต่างๆด้วย ซึ่งจะตกเป็นหน้าที่ของสารวัตรกำนันแทน กำนันอาจได้รับการแต่งตั้งมาตลอดเพราะเป็นตระกูลใหญ่ ร่ำรวย มีอิทธิพลมากในทางนักเลงการพนัน การเป็นผู้นำของหมู่บ้านจึงเป็นเพียงทางกฎหมายเท่านั้น

บุคคลที่สองที่น่าจะถือว่าเป็นผู้นำก็คือสารวัตรกำนัน เป็นคนวัยกลางคน ชาวบ้านนิยมและนับถือ เพราะทำหน้าที่แทนกำนันทุกอย่าง เช่นเดียวกับ การเกิดการตาย การย้ายที่อยู่ สารวัตรกำนันจะให้ความช่วยเหลือ สารวัตรกำนันเมื่อธิดาศักดิ์และชาวบ้านสามารถพบปะได้ตลอด ต่างกับกำนัน ซึ่งมีธุรกิจส่วนตัวจนไม่พบเห็นเลย แม้กระทั่งงานประจำปี หรือวันสำคัญทางศาสนา เวลาที่มีชาวบ้านทะเลาะกัน สารวัตรกำนันจะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ในด้านการพัฒนา สารวัตรกำนันไม่มีบทบาทเท่าใด แต่เป็นผู้ทำหน้าที่และมีบทบาทแทนกำนันเท่านั้น คือให้ความช่วยเหลือ เมื่อชาวบ้านมาติดต่อราชการหรือปรึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้อง

บุคคลที่สามที่น่าจะเป็นผู้นำและผู้หนึ่งที่เป็นผู้นำและมีบทบาทคือ หลวงพ่อทองอยู่ เจ้าอาวาสวัดบางเสื่อ ชาวบ้านเคารพนับถือมาก นอกจากทางธรรมะคือ เป็นผู้สั่งสอนอบรมแล้วท่านยังมีชื่อเสียง ในการปลุกเสกทางไสยศาสตร์ที่มีชื่ออีกด้วย สำหรับทางโลก ท่านเป็นนักพัฒนาผู้หนึ่ง เช่น ในการคัดถนนเข้าหมู่บ้าน เป็นต้น หลวงพ่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านทุกคน เพราะชาวบ้านทุกคนนับถือพุทธศาสนา เมื่อหลวงพ่อนำและขอร้องให้ชาวบ้านช่วยเหลือกันก็สำเร็จได้โดยง่าย

ผู้นำไม่เป็นทางการ มีบุคคลเกี่ยวที่นับว่าเป็นคนหัวก้าวหน้าและเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนา คือ นายปลั่ง เพ็ญนคร เป็นคนที่ส่งเสริมและนำเครื่องมือเครื่องใช้ทันสมัยมาในหมู่บ้าน เช่น ไฟฟ้า และเครื่องมือหาลา ช่วยเหลือและเป็นโยมอุปฐากวัดบางเสื่อด้วย เขามีอาชีพประมง และเจ้าของสะพานท่าเรือ เป็นคนที่มีลักษณะเด่นกว่าชาวบ้านทั่วไป โดยเฉพาะจะทำให้เป็นที่รู้จักกับบุคคลที่มีชื่อเสียง ตำแหน่งสูงๆ ในทางราชการ เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในอาชีพและชีวิตมาก

จากการศึกษาผู้นำและการปกครองท้องถิ่นของหมู่บ้านทั้งสามแห่ง จะเห็นว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลต่อบทบาทความเป็นผู้นำของสังคมมาก หมู่บ้านหนองไทร เป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีสภาพแวดล้อมเป็นชนบทที่แท้จริง ไม่มีตลาดหมู่บ้าน การติดต่อกับโลกภายนอกมีน้อย ประชากรขาดความสัมพันธ์กับชุมชนเมือง เพราะมีความแตกต่างในลักษณะของการ

ประกอบอาชีพ สังคมจึงค่อนข้างคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ที่ติดกันภายในหมู่บ้านมีระดับสูง กำนันสามารถเป็นผู้ไกลเกลี่ยข้อทะเลาะวิวาทได้ เป็นผู้ริเริ่มการพัฒนาและเป็นผู้นำในกลุ่มผู้มีอาวุโสของหมู่บ้าน โดยเฉพาะได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งนี้ เป็นผู้ใหญ่มานานถึง ๓๐ ปี สำหรับหมู่บ้านหนองไผ่แก้ว ผู้ใหญ่มานับเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูง เป็นผู้นำและนักธุรกิจที่รู้จักบุคคลภายนอกมาก เป็นคนหนุ่มที่มีความคล่องตัว โดยเป็นกรรมการและประชาสัมพันธ์ของสมาคมชาวไร่ฮอย ซึ่งเป็นงานใหญ่และมีความรับผิดชอบสูง ชาวบ้านจึงเชื่อในฝีมือและยอมรับความสามารถ สำหรับความสัมพันธ์กับลูกบ้านนั้น เนื่องจากเป็นนักธุรกิจและมีกิจการงานนอกบ้าน ความใกล้ชิดจึงลดหย่อนลงไปบ้าง แต่ก็ไม่เป็นปัญหาเพราะเกษตรกรรมส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในไร่ มันและอ้อยอย่างกระจุกกระจาย มักไม่ค่อยมีธุระที่เกี่ยวข้องกับราชการ ตรงข้ามจะมีความสัมพันธ์กับเจ้าของที่ดินมากกว่า สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในตลาดหมู่บ้าน ซึ่งเป็นสิ่งปลูกสร้างของผู้ใหญ่เอง ย่อมมีอิทธิพลต่อการโต้แย้งวิพากษ์วิจารณ์ในพฤติกรรมของผู้ใหญ่มานานด้วย ส่วนในหมู่บ้านบาง ซึ่ง เป็นหมู่บ้านเดียวที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์แตกต่างออกไป นอกจากจะเพราะอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่ลดบทบาทของกำนันลงแล้ว ตัวกำนันเองซึ่ง เป็นนักธุรกิจและทำหน้าที่มานานถึง ๓๐ ปี และมอบหน้าที่บริการประชาชนให้แก่สภาวัดกำนันทำหน้าที่แทน ในสายตาของชาวบ้านทั่วไป เห็นว่า กำนันขาดความเอาใจใส่ลูกบ้าน ประการหนึ่ง และไม่เป็นผู้นำอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชุมชนหรือผู้นำในทางเศรษฐกิจอย่างไรก็ตาม พฤติกรรมต่างๆของกำนันตลอดมาไม่ได้เป็นปัญหาแต่อย่างใด ต่อสังคมบาง เสว ทั้งนี้เพราะชาวบ้านมีโอกาสที่สามารถจะติดต่อกับผู้ทำหน้าที่แทน หรือติดต่อดirectกับเจ้าหน้าที่จากอำเภอสาคูได้ ซึ่งจะสะดวกมากกว่า

สำหรับผู้นำที่ไม่เป็นทางการนั้น ในหมู่บ้านหนองไทรมีก็จะเป็นกลุ่มคณะกรรมการวัดหรือผู้มีอาวุโสในหมู่บ้านมากกว่าที่จะเป็นคนหนุ่มหัวใหม่ ซึ่งก็ไม่ปรากฏอยู่แล้ว ลักษณะทางสังคมทำให้ลักษณะผู้นำไม่เป็นทางการไม่ปรากฏเด่นชัด ชาวบ้านยังคงยอมรับและยกย่องผู้นำคนเดิม โดยเฉพาะหมู่บ้านนี้มีสภาพสงบและมีการเปลี่ยนแปลงช้า สำหรับหมู่บ้านหนองไทรก็เช่นกัน ลักษณะผู้นำที่ไม่เป็นทางการมักจะเป็นคนมีฐานะดี ร่ำรวย ก็มักจะได้รับความนิยมและยอมรับ ทั้งนี้เพราะ เป็นสังคมที่มีความต้องการด้านเศรษฐกิจมากกว่า ส่วนหมู่บ้านบาง เสว เท่าที่ปรากฏ

นี่จะเป็นคนหัวก้าวหน้า และเป็นคนที่มีการติดต่อโลกภายนอกมาก มีประสบการณ์สูง จึงรู้จักคิดและหาทางพัฒนาให้ทัดเทียมกับสังคมภายนอก

ลักษณะครอบครัว

สมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ยของหมู่บ้านหนองไทรมีประมาณครอบครัวละ ๖ คน ส่วนมากเป็นครอบครัวเดี่ยว ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าครัวเรือนกับสมาชิกมีความแน่นแฟ้นรักใคร่ อ่ละมุดด้วยกัน ผู้นำครอบครัวเป็นชายจะเป็นผู้ตัดสินใจในการประกอบอาชีพ โดยมีฝ่ายหญิงเป็นผู้สนับสนุน เช่นเดียวกันกิจการภายในบ้านก็จะเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย ทั้งแต่การเลี้ยงดูบุตร การทำความสะอาด ทำอาหาร นอกจากนี้ครัวเรือนใดที่มีลูกสาวหลายคน ลูกคนโตมักจะทำหน้าที่ช่วยพ่อแม่ โดยเฉพาะแม่ เบาทหาระกิจการในบ้าน ส่วนบุตรชายคนโตนั้นจะช่วยพ่อทำงานในไร่นาเป็นหัวแรงสำคัญ

หัวหน้าครัวเรือนที่สูงอายุจะเป็นกรรมการวัด โดยจะไปร่วมทำบุญปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจการทั่วไปของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้าง ซ่อมแซม สิ่งที่เป็นสาธารณะทั้งหลาย ฝ่ายภริยานั้น จะเป็นผู้ตระเตรียมข้าวปลาอาหาร เพื่อถวายพระ โดยเฉพาะในยามที่มีงานประเพณี ฉ่าป่า กรู๋น แต่ละบ้านจะช่วยกันแบบชาวหมอแกงหมอ เมื่อทำบุญแล้วก็ร่วมรับประทานอาหารที่วัด ใครที่ไม่มีธุระก็จะจำศีล ฟังเทศน์ และค้างที่วัด

การอบรมเลี้ยงดูบุตรนั้น ถือว่าทุกคนที่มีอายุได้จะต้องพำสอนแนะนำ ระบบอาวุโสยังเป็นหลักสำคัญนอกจากพ่อแม่ที่สอนแล้ว บรรดาญาติผู้ใหญ่ต่างก็มีสิทธิ์ที่จะตักเตือนว่ากล่าวได้ พ่อแม่ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการศึกษา ระดับการศึกษาของเด็กจึงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เด็กๆจะเชื่อฟังพ่อแม่ พี่ และญาติผู้ใหญ่ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ น้อง เป็นไปด้วยความรักใคร่เล่นหัวกัน ไม่ว่าจะเป็นอายุมากนั้นก็ตาม ไม่มีความดุนเฉียงและไม่นิยมความรุนแรง

ในกิจการบุญ การกุศล นอกจาก พ่อ แม่ แล้ว ลูกๆจะช่วยทำบุญและร่วมพิธีกรรมเสมอ ในครอบครัวที่มีเชื้อสายจีน นอกจากจะนิยมไปวัดฟังธรรมแล้ว ในช่วงที่ถือศีลกินเจก็มักจะให้บุตรของตนไปร่วมที่ศาลเจ้าของตำบลด้วย ในโอกาสวันลอยกระทงหรือปีใหม่ ทั้งพ่อ แม่ก็จะอนุญาตให้ลูกๆไถ่สนุกรื่นเริงโดยไม่กักกัน เช่นเดียวกับการเลือกคู่ครอง เป็นสิทธิ์ของลูกๆที่จะเลือกโดยมี พ่อ แม่ และพี่คอยช่วยตัดสินใจแนะนำ ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสะใภ้หรือบุตรเขยก็จะเช่นเดียวกับบุตรของตน การเลือกที่อยู่ภายหลังการแต่งงานก็เช่นกัน ไม่พบว่ามักภูเกศต์ตายตัวที่คู่สมรสจะไปอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะอยู่กับฝ่ายใดก็ได้ สำหรับการแบ่งมรดกนั้นจะแบ่งเท่าเทียมกัน ระหว่างบุตรชายและหญิง ถ้าหากยังไม่แยกครัวเรือนจะร่วมทำงานให้พ่อ แม่ โดยมีสภาพเป็นผู้อาศัยเหมือนเป็นลูกคนหนึ่งอย่าง เดิม แต่จะช่วยเหลือเจือจุนแก่พ่อแม่เช่นกัน

หมู่บ้านหนองไผ่แก้ว

ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่า และมีสมาชิกประมาณ ๒ คน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านเพิ่งอพยพเข้ามาใหม่ หัวหน้าครัวเรือนจึงอยู่ในวัยกลางคนมากกว่าเป็นคนที่มียุสสูง ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าครัวเรือนกับสมาชิกเช่นเดียวกับหมู่บ้านหนองไทรคือ รักใคร่กลมเกลียว ในครอบครัวคนจีนฝ่ายชายจะเป็นผู้ตัดสินใจในการประกอบอาชีพรวมทั้ง เป็นผู้ถือเงินไว้ในมือด้วย ส่วนฝ่ายหญิง นอกจากจะเลี้ยงดูบุตรและทำงานบ้านแล้ว ในยามที่ตองลงมือทำอะไรจะเป็นแรงงานสำคัญด้วย บุตรชายมีความสำคัญต่อครอบครัวมากในฐานะที่จะเป็นผู้สืบตระกูลต่อไป การแต่งงานพ่อแม่ก็จะเลือกหาสะใภ้ให้เอง ลูกๆไม่มีโอกาสที่จะตัดสินใจ ในข้อนี้จึงแตกต่างกับหมู่บ้านหนองไทร อย่างไรก็ตาม จะพบในเฉพาะครัวเรือนที่เป็นคนจีนแท้ที่อพยพเข้ามาภายหลัง การอยู่อาศัยภายหลังการแต่งงานจะอยู่อาศัยภายในครอบครัวของฝ่ายชาย มากกว่าฝ่ายหญิง ส่วนครัวเรือนที่เป็นจีนรุ่นลูกหลาน ไม่บังคับเรื่องการแต่งงานหรือเลือกคู่ครอง รวมทั้งการเลือกที่อยู่อาศัย การอบรมเลี้ยงดูบุตรจะเป็นหน้าที่ของทั้งชายและหญิง ให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน ทั้งลูกชายและหญิง เล็กหญิงในครัวเรือนเกษตรกรรมจะทำงานบ้านและช่วยพ่อแม่ไถมากกว่าเด็กชาย ทั้งเลี้ยงนอຍ ทำ

อาหารและเลี้ยงควายควย ทุกครัวเรือนจะส่งบุตรทั้งชายและหญิง เรียนหนังสือในโรงเรียน
ประจำหมู่บ้าน ถึงชั้นประถม หลังจากนั้นจะโตกลับมาช่วยงานในไรนา เพราะยังมีความ
จำเป็นในการใช้แรงงานมาก

หมู่บ้านบางเสวี

ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีสมาชิกโดยเฉพาะครอบครัวละ
๗ คน หมู่บ้านบางเสวีเป็นหมู่บ้านเดี่ยวที่มีลักษณะที่แตกต่างต่างทางสภาพสังคมและชุมชน มิได้
มีลักษณะ เป็นสังคมเกษตรกรรมอย่างสองหมู่บ้านแรก การอยู่ร่วมกันค่อนข้างแออัด และใน
บริเวณจำกัด ตลอดจนมีลักษณะของการประกอบอาชีพหลายประเภท วิถีทางการดำเนินชีวิต
ในแต่ละวันจึงแตกต่างกับหมู่บ้านสองแห่งแรก สภาพสิ่งแวดล้อมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความ
สัมพันธ์กันในครอบครัวอย่างเห็นได้ชัดแต่ละคนในครอบครัวจะมีการแบ่งงานกันทำอยู่ตลอดเวลา
ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็เช่นกัน ส่วนใหญ่จะถือว่าเป็นงานของฝ่ายชาย เนื่องจาก
ว่าไม่จำเป็นจะต้องเอาใจใส่ตลอดเวลา จึงก่อให้เกิดการทำงานนอกบ้านขึ้น ขณะที่พอ ออก
ไปดูแลกิจการในไร ฝ่ายแม่อาจจะค้าขายเล็กๆน้อยๆในบ้านซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน ส่วนลูกชายมักจะ
ชอบออกทะเลมากกว่าที่จะเที่ยวเตร่ หรือทำงานรับจ้าง ส่วนเด็กๆจะวิ่งเล่นตามจุดต่างๆที่
อยู่ในหมู่บ้านเช่นบริเวณลานวัด ชายทะเล หรือบริเวณที่ว่างลานบ้าน การที่ต้องทำงานกันคน
ละอย่างทำให้ชีวิตในครอบครัวต้องเห็นต่างกัน สมาชิกจะพบกันอีกครั้ง ในตอนเย็นหรืออาจไม่
พบกันทุกคน เพราะงานแต่ละอย่างใช้เวลาต่างๆกัน เช่น ผู้ที่ทำงานรับจ้างสถานตากอากาศ
จะกลับมาตอนดึก ขณะที่ลูกชายจะออกทะเลแค่หัวค่ำ หรือส่วนทางกับพ่อที่กลับจากไร เมื่อแม่
เป็นผู้ดูแลบ้านตลอดเวลา ลูกๆมักจะติดแม่มากกว่าพ่อ อย่างไรก็ตาม การคัดค้านสิ่งสอนก็
จะถือว่าเป็นหน้าที่ของทั้งพ่อ และแม่ เด็กๆมักจะมีเพื่อนเล่นมากกว่าเด็กๆในหมู่บ้านหนองไทร
และหนองไผ่แก้ว เช่นเดียวกับสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ มักจะมีเพื่อนบ้านที่สนิทและเป็น
กลุ่มเพื่อน ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมอาชีพและเพื่อนนักเรียน เนื่องจากลักษณะทางสังคม
ที่อยู่กันอย่างแออัด ต่างก็มองเห็นสภาพความเป็นอยู่ของกันและกัน จึงมีการแข่งขันกันมากขึ้น
ไม่ว่าจะเป็นการค้าขายหรือความสนใจที่จะส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาต่อ ทั้งนี้เพราะสภาพ

ชีวิตในสังคมส่งเสริมให้เด็กๆ เรียนต่อมากกว่าที่จะออกมาประกอบอาชีพเหมือนพ่อ แม่ โดยเฉพาะ เป็นสังคมที่มีการประกอบอาชีพหลายประเภท มีอาชีพประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีความต้องการด้านแรงงานในไรนา ลักษณะการตั้งครัวเรือนใหม่ก็มีแนวโน้มที่จะออกไปตั้งครัวเรือนเองมากกว่าที่จะอาศัยอยู่กับพ่อ แม่หรืออยู่กับฝ่ายสามีหรือภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

การศึกษา

สถานการศึกษาของหมู่บ้านทั้งสามแห่งยังอยู่ในระดับขั้นต้นทั้งสิ้น ถึงแม้บางแห่งจะก่อตั้งมานานแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตาม ไร่ก็ตั้งสถานการศึกษาแต่ละแห่งนับเป็นสถานที่ต้องการของชาวบ้าน เพราะเป็นแหล่งให้ความรู้ที่สะดวกที่สุดและที่สำคัญก็คือ เป็นโรงเรียนขององค์การบริหารส่วนจังหวัด บริการโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน เป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งได้ขยายถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗

ในหมู่บ้านหนองไทร โรงเรียนตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๓ หรือบ้านหนองยาง อาคารโรงเรียนเป็นโรงโม่บนเนื้อที่กว้างขวาง คานหนาเป็นสนามฟุตบอลและมีโรงเก็บรถจักรยาน โรงเรียนประจำหมู่บ้านนี้มีครูชั้นปริญญา ๒ คน นอกนั้นมีครูวุฒิทางครูอีก ๘ คน ศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ได้ขยายขึ้นมาปีละชั้น จนปัจจุบันที่ศึกษามีชั้นเรียนครบตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ เด็กนักเรียนที่มาเรียนโรงเรียนนั้นนอกจากจะมาจากหมู่ ๒ ยังมาจากหมู่บ้านอื่นๆใกล้เคียง เด็กนักเรียนจะเดินตามทางลัด ระหว่างหมู่ ๒ กับหมู่ ๓ ส่วนเด็กนักเรียนที่มาจากหมู่บ้านอื่นนอกจากจะใช้เส้นทางถนนสายสัมพันธ์แล้วจะใช้จักรยานเป็นพาหนะมาเรียน

มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่จบจากโรงเรียนนี้และไปเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนประจำอำเภอพนสนิมโคกอาศัยรถประจำทางสายพนสนิมโคก-ทุ่งเหียง หรือใช้จักรยานส่วนตัว การเรียนในระดับประถมศึกษาเช่นเดียวกับโรงเรียนของราชการหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด กล่าวคือ นักเรียนไม่มีความมุ่งหมายที่จะเรียนขั้นสูงขึ้นไป ระดับความสนใจและเอาใจใส่จึงบกพร่องไป อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีฐานะดีเท่านั้นที่จะสามารถส่งเสียให้เรียนสูงขึ้นได้

สำหรับหมู่บ้านหนองไผ่แกว่นั้น โดยเหตุที่เป็นหมู่บ้านที่คั่งใหม่และลักษณะการอยู่อาศัยเป็นแบบไม่มั่นคงถาวร เตาหมู่บ้านหนองไทร การตั้งบ้านเรือนอยู่กระจุกกระจาย ถึงแม่โรงเรียนจะเป็นสถานหนึ่งที่สำคัญ แต่ในหมู่บ้านหนองไผ่แกว บทบาทของโรงเรียนเท่าที่ปรากฏไม่อยู่ในขั้นที่ชาวบ้านจะยอมรับ เพราะเป็นหมู่บ้านที่อยู่ทางไกลตัวเมืองประการหนึ่ง ความสนใจและแรงจูงใจของผู้สอนลดทอนน้อยลง ทำให้เขามาสอนหนังสือไม่เต็มที่ ถึงแม้จะมีนักเรียนที่เรียนต่อถึงชั้นประถมศึกษา ๕ แต่ก็ไม่ถึงครึ่งหนึ่งของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษา ๔ หน้าที่ของครูเพียงแต่มาสอนไปตามหน้าที่รับผิดชอบวันๆหนึ่ง เท่านั้น ขาดความสัมพันธ์ที่จะชักจูงใจผู้ปกครองส่งลูกหลานมาเรียนต่อ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่ชาวบ้านที่มีบุตรอยู่ในวัยเข้าเรียนแต่ไม่มีโอกาสเพราะขาดหลักฐานประกอบบางอย่าง เช่น ไม่มีสำมะโนครัวเลขที่บ้าน ไม่มีหลักฐานการเกิด ทำให้เด็กในวัยนี้ต้องอยู่บ้านเลี้ยงน้องหรือช่วยทำงานในไร่ที่เป็นเช่นนี้เพราะความไม่แน่นอนในอาชีพ เพราะถ้าหากใครที่คิดทำกินเงินใหม่ที่ดีกว่า ก็จะอพยพออกไปโดยไม่คำนึงถึงการศึกษาของบุตรว่าจะมีปัญหาคืออย่างไร

หมู่บ้านหนองไผ่แกวจึงมีลักษณะแตกต่างกับหมู่บ้านหนองไทรทั้งที่มีสภาพลักษณะการประกอบอาชีพเหมือนกัน ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เป็นคนจีนมุ่งแต่หาเลี้ยงชีพเพื่อมิให้ออกตายเท่านั้น ความสนใจด้านการศึกษาซึ่งเป็นผลระยะยาวจึงลดลงหรือไม่ได้รับความสนใจเลย นอกจากนี้ยังต้องการแรงงานเพื่อช่วยเหลืองานในไรนา การที่บุตรหลานไปรับเรียนทำให้ขาดแรงงานไป

หมู่บ้านบางเสรมมีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ๒ โรงเรียน โรงเรียนแห่งแรกเป็นของเอกชน รับสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงประถมศึกษา ๔ โรงเรียนนี้เป็นสาขาหนึ่งของโรงเรียนในอำเภอบางละมุง ชื่อ จุฬาเทพ ชาวบ้านบางเสรมนิยมนำลูกที่ยังไม่ถึงวัยเข้าเกณฑ์มาเรียนในโรงเรียนนี้ เพราะอยู่ใกล้บ้าน และเนื่องจากต้องประกอบอาชีพประจำวันไม่มีเวลาดูแลเด็ก การนำเด็กมาเข้าโรงเรียนจึงแทบจะไม่มีเลย อย่างไรก็ดี เด็กนักเรียนที่เรียนจบจากโรงเรียนนี้แล้ว ถ้าไม่ไปเรียนต่อที่โรงเรียนประจำหมู่บ้านก็จะไปเรียนต่อในอำเภอสตึก

โรงเรียนที่สองคือ โรงเรียนบางเสร่ เป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัด นอกจากนี้ทางกองทัพเรือยังให้การอุปถัมภ์ด้วย สอนนักเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ตั้งอยู่บนถนนสุขุมวิทตรงปากทางเข้าหมู่บ้าน โดยทั่วไปเด็กๆจะมาเรียนโรงเรียนนี้มากกว่า เพราะเป็นโรงเรียนรัฐบาล ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง เหมือนโรงเรียนอนุบาลจุฬาเทพ ซึ่งแพงกว่า

สำหรับการศึกษาของ เยาวชนในหมู่บ้านบางเสร่นับว่าเป็นหมู่บ้านเกี่ยวกับกวางหน้ำกวางหมู่บ้านสองแห่งแรกทั้งในค่านิยมและคุณภาพ ในการศึกษาชั้นสูงขึ้นไป เด็กที่เกิดในครอบครัวที่มีทุนรอนจะไปเรียนไกลถึงกรุงเทพฯ หรือชลบุรี และอย่างน้อยก็จะเรียนจนถึงชั้น ม.ศ. ๓ จากโรงเรียนประจำอำเภอสัตหีบ

ลักษณะของสภาพแวดล้อมของชุมชนแต่ละแห่ง เป็นปัจจัยสำคัญต่อความก้าวหน้าทางการศึกษา รวมทั้งลักษณะของการประกอบอาชีพของบิดามารดา ซึ่งจะมีส่วนส่งเสริมให้บุตรหลานเขาเรียนหรือศึกษาต่อขึ้นไปอีก

ศาสนาความเชื่อถือและประเพณี

สิ่งผูกพันความยึดเหนี่ยวทางจิตใจยังมีบทบาทและเป็นสถาบันที่สำคัญในสังคมชนบททุกแห่ง เช่นเดียวกับหมู่บ้านทั้ง ๓ แห่ง ถึงแม้จะมีบางส่วนที่มีข้อแตกต่างออกไป แต่ก็มีจุดมุ่งหวังคล้ายทาง เช่นเดียวกัน เพียงแต่จะแตกต่างเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติเท่านั้น เช่นกันในหมู่บ้านหรือสามแห่ง ซึ่งมีลักษณะสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน สถาบันทางศาสนาความเชื่อถือจึงมีความแตกต่างกันด้วย

หมู่บ้านหนองไทร มีผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนมาก ถึงแม้จะมีศาสนาสีลามาอยู่บ้าง แต่ก็ยังเป็นชุมชนที่อยู่กึ่งกลางระหว่างตำบลนาเว็ก และตำบลหมอนนาง ผู้นับถือศาสนาอิสลามจะอยู่ในชุมชนอิสลามมีมัสยิดทางศาสนาของตนเอง อาจจะเรียกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหนองไทรเท่านั้น ในหมู่บ้านหนองไทรมีวัดหนองไทรหรือเบญจธรรมาราม สร้างมาประมาณ ๖ ปี

โดยความร่วมมือของชาวบ้านหมู่ที่ ๒ หมู่ ๓ หมู่ ๖ และหมู่ ๑ วัดนี้จึงอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง
สาเหตุที่ทำการก่อสร้างวัดนี้ขึ้นมา ก็เพราะ เกิมชาวบ้านหนองไทร หนองยางและชุมชนใกล้เคียง
ต้องไปทำบุญที่วัดหมอนนาง ซึ่งอยู่ห่างประมาณ ๕ กิโลเมตร เป็นระยะทางไกลและไม่สะดวก

วัดหนองไทรตั้งบนถนนสายโรงงานน้ำตาล-หนองไทร ภายในบริเวณวัดมีศาลาขนาดใหญ่
ใหญ่ใช้เป็นที่สวดมนต์และใช้เป็นที่ปฏิบัติเจ้าอาวาส ในมุมด้านตะวันออก นอกจากนั้นมีกุฏิพระและฌ
หลังเล็กๆอีก รอบๆศาลาใหญ่ขณะที่ศึกษากำลังสร้างโบสถ์อยู่ คุยเห็นชายที่ถึงอายุครบบวชจะ
ต้องไปทำพิธีบวชที่วัดอื่น เพราะวัดหนองไทรทำสังฆกรรมไม่ได้ แล้วจึงกลับมาจำวัดที่วัด
หนองไทร

วัดหนองไทรนับว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านทุกวันพระจะมีการทำบุญเลี้ยงพระ
เสมอ นอกจากนั้นบรรดาหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุจะมารวมประชุมกัน ถกปัญหาเรื่องทำมาหากิน
ตลอดจนการพัฒนาหมู่บ้านและวัด โดยมีกำนันเป็นประธานของคณะกรรมการวัดแห่งนี้

หมู่บ้านหนองไผ่แก้ว เป็นหมู่บ้านเดียวที่ไม่มีวัดทางพุทธศาสนา แต่จะมีศาลเจ้าอยู่
ภายในตลาดหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีคนจีนอยู่ค่อนข้างมาก การทำบุญหรือเข้าพิธีทาง
พุทธศาสนาจึงมีน้อย ถึงแม่ชาวบ้านจะตอบว่าเป็นผู้ที่นับถือพุทธ หรือพุทธชงจอกก็ตาม การแสดง
ออกเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญตักบาตร หรือทำบุญ
วันพระจึงไม่ปรากฏ นอกจากจะเป็นวันสำคัญจริงๆ เช่น เข้าพรรษา วิสาขบูชา ฯลฯ จะพบบาง
ครัวเรือนที่เดินทางไปทำบุญวัดหนองปรือ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ ๘-๙ กิโลเมตร โดย
อาศัยรถประจำทางสายชลบุรี-ป่ายุบ

สาเหตุที่น้ำจะเป็นปัจจัยของการแสดงออกทางศาสนาคือ ประชาชนส่วนใหญ่
เป็นคนจีนประการหนึ่ง อยู่อาศัยกระจัดกระจายไปตามที่ถ่อครอง ถึงแม้ส่วนหนึ่งจะอยู่ในตลาด
หมู่บ้านก็ตาม ประการที่สอง หมู่บ้านหนองไผ่แก้วเป็นหมู่บ้านที่เกิดใหม่ ผู้อพยพที่อยู่ปัจจุบันมาจาก
ที่ต่างๆกัน ขาดความมั่นคงที่จะอยู่ต่อไป เพราะมีสภาพเป็นเพียงผู้เช่าที่ดิน ประการที่สามก็คือ

ไม่มีเวลาที่จะเดินทางไปวัดอื่นๆที่อยู่ในหมู่บ้านหนองปรือ หรือวัดป่ายุบ งานประจำวันมีมาก ประการสุดท้ายชาคณูนาที่จะริเริ่มสร้างวัดในหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะผู้ใหญ่บ้านเป็นคนหนุ่มที่เป็นนักธุรกิจจึงขาดความสนใจในค่านนี้

สำหรับคนจีนนั้น นอกจากจะมดือที่สถินเจทศาลเจ้าหรือโรงเจแล้ว ในวันสำคัญอื่นๆสามารถประกอบพิธีกรรมเองได้ในบ้าน เช่น การบูชาบรรพบุรุษ การไหว้เจ้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามจะพบว่ามึบางครัวเรือนไปทำบุญที่วัดทางพุทธศาสนาควบคู่กันไป

สิ่งที่น่าสังเกตสำหรับหมู่บ้านนี้ประการหนึ่งคือ ชาวบ้านมักนิยมทำบุญกับคณะผู้มาเรียไรซึ่ง เป็นขริภาสมาจากถิ่นอื่นๆ ชักชวนให้ร่วมทำบุญเพื่อนำเงินไปบำรุงซ่อมแซมปฏิสังขรวัดในท้องถิ่นอื่น ผู้ทำบุญไม่คำนึงว่าเงินทองหรือข้าวของที่บริจาคจะถึงวัดจริงหรือไม่ แต่เป็นเพียงเพื่อความสบายใจ เพราะไม่มีเวลาไปทำบุญที่วัด จึงถือเอาความสะดวกเป็นสรณะ

หมู่บ้านบางเสว เป็นหมู่บ้านเคียวที่มีวัดมั่นคง คือวัดบางเสวคงคาราม ขณะที่ศึกษานี้ อยู่ในการสร้างโบสถ์ใหม่ วัดนี้สร้างมาประมาณ ๗๐ ปีแล้ว ได้บูรณะขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ กล่าวกันว่า วัดบางเสว เจริญขึ้นมาได้เพราะแรงอุปถัมภ์จากชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง อาชีพนี้ เป็นอาชีพที่ทำลายชีวิตสัตว์จึงสำนึกถึงบาปบุญตลอดจนเรื่อง เเวกรรม อาชีพประมงทำรายได้ดีจึง เป็นการรายได้ที่จะรวบรวมเงินก้อนใหญ่เพื่อเสริมสร้างบูรณะ วัดบางเสว เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เช่นเกี่ยวกับวัดหนองไทร ทุกวันพระจากวัดนี้จะออกบิณฑบาตรไปตามถนนในหมู่บ้าน ส่วนในวันพระชาวบ้านก็จะมาร่วมทำบุญอย่างคึกคัก รวมทั้งวันที่สำคัญในทาง ศาสนาวันอื่นๆด้วย

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่สำคัญที่วัดนี้เจริญขึ้นมาได้ก็เพราะ เจ้าอาวาสเป็นพระที่มีชื่อเสียงในเรื่องเครื่องรางของขลัง เล่ากันว่ามือนิหารมาก นอกจากคนในหมู่บ้านแล้วผู้ที่สนใจและใฝ่หาของดีก็จะเดินทางมาจากที่ไกลๆ รวมทั้งข้าราชการผู้ใหญ่ในกรุงเทพฯด้วย รายได้ที่ได้จากการให้เขาเครื่องรางของขลังได้เงินจำนวนมาก จึงสามารถพัฒนาวัดให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

เนื่องจากวัดตั้งอยู่กึ่งกลางหมู่บ้าน จึงว่าเป็นศูนย์กลางของจิตใจของชาวบ้าน
บางเสว่ เวลาเมื่อเหตุการณอะไรก็มักจะมาชุมนุมกันที่ลานวัด ไม่ว่าจะเป็นงานประจำปี งาน
สงกรานต์ งานเข้าพรรษา ออกพรรษา และวันสำคัญทางศาสนาอื่น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย